
Tekijä Maria Shcherbinin

Työn nimi Kulttuuriaktivismi ja yhteisötaiteellisen toiminnan rakentuminen

Laitos Taiteen laitos

Koulutusohjelma Kuvataidekasvatus

Vuosi 2013

Sivumäärä 83

Kieli suomi

Tiivistelmä

Tämän opinnäytteen tavoitteena on tarkastella kahta kulttuuriaktivismiin perustuvaa Tamperelaista luovaa yhteisöä, Sirkus Supinaa ja Värien Helmikuuta. Tutkimuksessa analysoidaan tarkastelun kohteena olevien yhteisöjen toimintarakenteita peilaamalla niitä Niklas Luhmannin luomaan, ja Yrjö Engeströmin edelleenkehittämään toimintateoriaan. Analyysin tuloksia sovelletaan Sirkus Supinan toiminnan kehittämiseen.

Opinnäytetyön teoreettisessa osuudessa kuvaillaan kulttuuriaktivismia ilmiönä, pohditaan yhteisöjen merkitystä sekä avataan toimintateorian käyttöä toiminnan analyysin apuna. Tutkimuksen empiirisessä osuudessa tarkastellaan kenttäjaksolla syntynyttä aineisoa toimintateorian periaatteisiin nojaten.

Lopuksi tutkimuksen aikana kerätyn ja analysoidun empiirisen materiaalin avulla kootaan yhteen asioita, joita tulisi ottaa huomioon yhteisötaidehankkeita suunniteltaessa sekä kehitetään Sirkus Supinan toimintaa.

Avainsanat Luovat yhteisöt, yhteisötaide, kulttuuriaktivismi, toimintateoria, taidetyöpajat

Kulttuuriaktivismi ja yhteisötaiteellisen toiminnan rakentuminen

Taiteen maisterin opinnäytetyö, kevät 2013
Aalto-yliopisto, Taiteen laitos,
Kuvataidekasvatuksen koulutusohjelma

Tekijä: Maria Shcherbinin
Ohjaaja: Helena Oikarinen-Jabai

Sisällysluettelo:

Johdanto

1. Käsitteellistä perustaa luovien yhteisöjen tutkimiselle

Taidekasvatus ja yhteisö
Tie onnistuneisiin yhteisötaideprosesseihin
Kansalaisaktivismi
Kulttuuriaktivismi
Taide, kulttuuri ja hyvinvointi
Kulttuuripioneerit
Subjektiksi kasvaminen luovan ajattelun kautta
Yhteisöjen merkitys nykymaailmassa
Kulttuuri toiminnassa

2. Toimintateoria

3. Sirkus Supinan ja Värien helmikuun toiminnan rakentuminen

3.1 Sirkus Supina

Subjekti ja objekti Sirkus Supinan toiminnassa
Arvot ja yhteisö
Suodenniemi
Välineet ja työnjako
Lopputulokset

3.2 Värien Helmikuu, Pispala

Subjekti ja objekti Värien Helmikuun toiminnassa
Arvot ja yhteisö
Pispala
Välineet ja työnjako
Lopputulokset

4. Loppupäätelmät

Onnistuneen yhteisöhankkeen rakentaminen
Värien Helmikuu ja Sirkus Supina toimijoina ihmisten kesellä
Sirkus Supinan sirkustyöpajat ja niiden kehittäminen

Johdanto

Tämä tutkimus tarkastelee esimerkkejä kulttuuriaktivismista ja taideyhteisöistä Tampereen alueella. Tutkimusprosessissa oli mukana mieheni, sosiologi Aleksei Shcherbinin. Hän auttoi minua ymmärtämään tutkimukseen liittyviä sosiologisia kysymyksiä ja perehdytti minut sosiologiseen analyysimenetelmään, jota hyödynnän tutkimuksessani. Tässä tutkimuksessa yhdistyy siis taidekasvatuksellinen ote ja sosiologinen teoria. Yhteistyömme oli hedelmällistä ja molempia hyödyttävää. Aleksei teki yhteisen aineistomme pohjalta yhteisöjen rakentumista käsittelevän maisterin opinnäytetyönsä Pietarin yliopistoon. Obserboimme tutkimuskohteitamme yhdessä, pidimme kummatkin havaintopäiväkirjaa, joita vertailemalla saimme esiin uusia näkökulmia. Keräsimme aineiston yhdessä: rakensimme ja toteutimme haastattelut, sekä analysoimme yhdessä aineistoa. Oma tutkimukseni kuitenkin liittyy vahvemmin taiteen ja taidekasvatuksen kenttään.

Tutkimuskohteiksemme valitsimme Tampereen Pispalassa kulttuuriaktivistien toimesta järjestetyn, kuukauden mittaisen yhteisötaiteellisen hankkeen, Värien Helmikuun sekä niinkään Pirkanmaan alueella toimivan vapaaehtoisuuteen perustuvan sirkusyhdistyksen, Sirkus Supinan.

Tutkimuskohteiden valinta Pirkanmaan alueelta oli luonnollista, sillä muutimme mieheni kanssa Helsingistä Tampereelle syksyllä 2011, juuri ennen tutkimuksen aloittamista.

Osallistuimme tutkimuskohteidemme toimintaan: Sirkus Supinan toimintaan Sirkusyhdistys Supina ry:n jäsenenä ja Värien Helmikuussa kutsuttuina osallistujina. Jo ennen muuttoamme Helsingistä Tampereen Pispalaan (marraskuussa 2011) olimme tietoisia alueen rikkaasta kansalaisaktiivisitoiminnasta ja otimme selvää erilaisista ryhmittymistä ja toimijoista internetin kautta etukäteen. Aluksi olimme kiinnostuneita eri ryhmittymien järjestäytymisestä ja niiden olemassaolon merkityksestä ylipäättään. Heti muutettuaamme alueelle, otimme yhteyttä Pispalassa

sijaitsevaan Nykyaiteen keskus Hirvitaloon, jonka kautta tutustuimme alueella toimiviin aktivistiryhmiin. Sovimme tapaamisen neljän aktivistin kanssa, jotka kertoivat suunnittelevansa alueelle talvista kulttuuritapahtumaa, Värien Helmikuuta. He pyysivät meitä osallistumaan avoimeen suunnitteluryhmään ja tulemaan mukaan viikottaisiin suunnittelukokouksiin. Seurasimme osallistuen tapahtumien kulkua suunnitteluvaiheesta toteutumisvaiheeseen, marraskuusta 2011 maaliskuuhun 2012.

Observoinnin aikana törmäsimme meille uuteen käsitteeseen ”kulttuuriaktivismiin” ja halusinkin tämän tutkimuksen avulla avata käsitettä kokonaisuudessaan. Olimme kiinnostuneita käytännön tasolla siitä, kuinka luovat yhteisöt toimivat. Kiinnostuimme myös niiden vaikutuksesta lähiyhteisöiden kulttuuriin ja kommunikaatorakenteisiin. Luonnollisesti tutkimuksen edetessä kiinnostuimme enemmän siitä, miten kulttuuriaktivismista syntynyt toiminta vaikuttaa paikallisiin yhteisöihin, niin toiminnan sisällä, kuin sen ulkopuolellakin. Olen valinnut analyysin pohjaksi sosiologi Niklas Luhmannin toimintateorian, jonka mukaan kaikki toiminta voidaan jakaa kuuteen osaan. Näitä osasia tarkastelemalla voidaan löytää toiminnan rakentumisen kannalta olennaista tietoa. Aineiston peilaaminen toimintateoriaan auttoi minua ymmärtämään paremmin tutkimuskohteina olleiden hankkeiden struktuuria ja sosiaalisia vaikutuksia. Kerron toimintateorian tutkimusmetodista tarkemmin tutkimuksen teoreettisessa osuudessa.

Kulttuuriaktivismi terminä tuli esille tutkimuskohteena olevien Värien Helmikuun aktivistien puheessa. He selkeästi ilmaisivat halunsa vaikuttaa paikalliseen kulttuuriyhteisöön taidetoiminnan kautta. Heidän omien sanojensa mukaan päätavoitteena on vapauttaa ”normaalit” ihmiset arjen kahlitsevasta rutiininomaisuudesta ja kaavoihin kangistuneesta ajattelutavasta ja näin johdattaa heitä kohti parempaa elämänlaatua.

Toimintaa analysoituamme tulimme siihen tulokseen, että tarvitsemme vertailupohjaa toisesta kulttuuriaktivismiin perustuvasta yhteisöstä, joten valitsimme tutkimukseen mukaan Sirkusyhdistys Supina ry:n, jonka toiminta oli itselleni ennestään tuttua, sillä olen osallistunut Supinan sirkusesitysten rakentamiseen vuodesta 2007 alkaen. Yhdistyksen päätavoitteena on järjestää kulttuuritapahtumia Sastamalan kunnassa sijaitsevassa pienessä Suodenniemen kylässä. Supina on saanut alkunsa jo 2002 Sastamalan Suodenniemen kunnassa, kun kesämökillä lomiaan viettäneet serkkutyöt, Suvi Marttila ja Pilvi Sipilä alkoivat pitää pieniä sirkusesityksiä naapurustolle kesämökin pihassa. Kymmenessä vuodessa Supinaan on liittynyt yhteensä 13 aktiivista jäsentä ja

jokakesäisen sirkustapahtuman toteuttava Sirkus Supina on vakiinnuttanut asemansa paikallisena kulttuuritoimijana. Viime aikoina Supina on järjestänyt myös työpajatoimintaa.

Tällä tutkimuksella on kaksi tavoitetta: avata kulttuuriaktivismia ilmiönä kahden esimerkkinä käytetyn aktiivisen luovan yhteisön kautta ja soveltaa observointivaiheessa tehtyjä huomioita käytäntöön Sirkus Supinan toimintaa rakennettaessa/ järjestettäessä. Teoreettisessa osassa esittelen käyttämäni kirjallisuutta, joka pohjautuu kulttuuriaktivismiin ilmiönä, yhteisötateeseen sekä toimintateoriaan. Tutkimuksen empiirinen osa on omistettu suoraan kahden luovan yhteisön toiminnan kuvaamiseen ja analyysiin.

Luova yhteisö on käsitteenä suhteellisen nuori. Monet tutkijat ovat samaa mieltä siitä, että tämä ilmiö on suhteessa suoraan hyvinvoinnin nousuun (katso kappale Taide, kulttuuri ja hyvinvointi). Kuitenkaan mielipiteet luovien yhteisöjen merkittävydestä eivät ole aina homogeenisiä. Tässä tutkimuksessa huomasimme, että tarkastelemiemme luovien yhteisöjen rooli voidaan määritellä pääasiassa toimintansa kautta. Päädyin tässä tutkimuksessa rakentamaan toiminnan analyysiä tutkimiemme kahden yhteisön toiminnan taustalle. Pyrin myös tarjoamaan jotain ehdotuksia siitä, miten esiintulleita ongelmia voisi käsitellä rakentavasti.

Monet luovien yhteisöjen sosiaalisia aspekteja tarkastelleet tutkijat ovat samaa mieltä siitä, että niiden toimintojen vaikutus on selkeä, muttei aina pelkästään positiivinen (Kwon 1997; Matarasso 1997). Eräs tärkeä nykypäivän taidetta käsittelevä kysymys on, kuinka rakentaa menestyksekkäs tai vaikuttava luova yhteisöhanke. On myös tärkeää selvittää millainen yhteys tällaisilla hankkeilla voi olla sosiaalityöhön ja kasvatukseen. Yhteisötaide¹ on selvästi kehittymässä sosiaalisesti käytännölliseksi taiteelliseksi instrumentiksi, mutta empiirinen tutkimus luovista yhteisöistä on vielä hyvin harvinaisia ja ilmiön tutkimisessa käytetyt metodit tarvitsevat jatkuvaa kehittämistä (Hiltunen 2009, 27). Sosiaalityön ja kasvatuksen metodien kehittäminen on kestävä kehityksen Suomessa hyvin merkityksellistä (Saastamoinen 2009). Kestävän kehitykseen liittyvän politiikan mukaan tavoitteena on kehittää yhteiskuntajärjestelmää ja ratkaista yhteiskunnan sisäisiä ristiriitoja. Luovista yhteisöistä voi muodostua kaikkein tehokkaimpia toimijoita sosiaalisen kasvatuksen ja sosiaalisten ongelmien ratkaisemisessa, esimerkiksi käsiteltäessä sosiaalisen

¹ Käytän termiä *yhteisötaide* parhaana mahdollisena käännöksenä englannin kielen termistä *community art*, mutta koska englanninkielinen termi sisältää niin paljon variaatioita, tarkoitan tässä tietyistä ihmisistä koostuvaa yhteisöä, jonka tarkoituksena on tuottaa yhdessä taiteellista toimintaa.

isolaation ongelmaa (Hiltunen 2009), kulttuurien välisiä ristiriitoja tai globalisaatiosta aiheutuvia ongelmia (Matarasso 1997).

Tässä tutkimuksessa analysoin olemassaolevien yhteisötaidehankkeiden toimintarakenteita. Käytän hyväksi toimintateoriaa. Toimintateorian käyttöä analyysin apuna ei ole aiemmin paljon suosittu taiteellisia hankkeita tarkasteltaessa, joten tutkimukseeni liittyy uutuuden aspekti myös tässä mielessä.

Tämän tutkimuksen tulosten tieteellisiä toiminnallisia tavoitteita ovat:

1. Toistuvien toimintateoriaan perustuvien toimintarakenteiden havaitseminen luovissa yhteisöissä.
2. Kuvaila tutkimuksen kohteena olevien luovien yhteisöjen erityispiirteitä.
3. Luoda ehdotuksia/suosituksia luovien hankkeiden suunnitteluun ja toteutukseen.
4. Luoda uusi hanke ehdotuksiin perustuen (Sirkus Supinan taidetyöpajat).

Ensimmäisessä kappaleessa ”Käsitteellistä perustaa luovien yhteisöjen tutkimiselle” tutkin tieteellisiä lähestymistapoja, jotka liittyvät kulttuuriaktivismiin ilmiönä yleensä sekä luoviin yhteisöihin sen sisällä. Analysoin taidetta kasvatuksellisenä metodina, pohdin yhteisön toiminnan järjestämisessä ilmeneviä mahdollisia ongelmia ja ehdotan tapoja, joilla tehdä toiminnasta tehokkaampaa. Avaan tekstissäni myös käyttämiäni käsitteitä ja valotan, mitä tarkoitetaan sosiaali- ja kansalais- ja kultturiaktivismilla. Lisäksi analysoin kultturiaktivismien merkitystä sosiaalisen hyvinvoinnin ja kultturiympäristön kehittämisen tarpeellisuuden kannalta sekä kerron kulttuuripioneereista ja sosiaalisista ryhmistä, jotka tuottavat kulttuurisia konsepteja ja rakenteita kehittääkseen kulttuurista ympäristöään. Kappaleen loppupuolella käsittelen luovuuden merkitystä yksilön kehityksen kannalta ja taiteen tekemisen identiteettiin vaikuttavia terapeuttisia vaikutuksia, analysoin yhteisöjen sosiaalista vaikuttavuutta modernissa yhteiskunnassa sekä avaen yhteisötaiteeseen ja julkiseen taiteeseen liittyvää sanastoa.

Toisessa kappaleessa ”Toimintateoria”, kuvailen käyttämäni toimintateorian metodia, joka auttaa ymmärtämään tutkimieni yhteisöjen pääasiallisia toimintarakenteita.

Kolmannessa kappaleessa ”Sirkus Supinan ja Värien helmikuun toiminnan rakentuminen” kuvailen tutkimuksen empiiristä vaihetta, ja teen analyysiä tutkimieni yhteisöjen toimintarakenteista. Toisen kappaleen ensimmäinen osio on omistettu Sirkus Supinalle. Osio

sisältää yhteisön taustatietoja, sirkuksen toiminnan rakenteen analyysia, toiminnan objektin ja subjektin kuvailua, normien analyysia, yleisön kanssa kommunikaation tarkastelua, sekä sirkuksen toiminnan ympäröivään yhteisöön suuntautuvan vaikutuksen arviointia. Samassa kappaleessa kuvailen yhteisön toiminnassaan käyttämiä välineitä ja metodeita sekä toiminnan ja vastuun jakautumista toimijoiden kesken. Pureudun myös toiminnan tuloksiin. Toisen kappaleen toinen osio on omistettu Värien Helmikuulle ja kuvailen sen toimintaa samalla tavalla, kuin Sirkus Supinaakin (ks. yllä).

Liite-osiosta löytyy tutkimussuunnitelma, esimerkkejä artikkeleista, joissa käsitellään Sirkus Supinaa, valokuvia Sirkus Supinan esityksistä ja työpajoista, otteita observointipäiväkirjasta sekä esimerkki haastattelujen transkriptiosta.

1. Käsitteellistä perustaa luovien yhteisöjen tutkimiselle

Taidekasvatus ja yhteisö

Kulttuuriaktivismi ja luovat yhteisöt vaikuttavat yhteiskuntaan taiteen avulla. Nykykeskusteluissa uskotaan, että tulevaisuudessa taide tulee olemaan merkittävämmässä roolissa kasvatuksen alalla. Ajatellaan, että taide ei ole vaan traditioiden siirtäjä tai nykyhetken peili. Taide on enemmän sosiaalisesti orientoitunutta ja sen yhteiskuntaan linkittyvä luonne tuo erityistä arvoa taidekasvatukselle. Taidekasvatuksen pitäisi keskittyä entistä enemmän sosiaalisen muutoksen aikaansaamiseen yhteisöissä media- ja yhteisötaiteen kautta. Kriittisen pedagogiikan ajatuksen mukaan opettajien pitäisi nähdä itsensä ikäänkuin muutoksen “agentteina” ja huomata ympärillään muutoksen mahdollisuudet. Tällaisten opettajien avulla myös oppilaat voivat oppia refleктоimaan ympäröivää maailmaa jopa muuttaakseen sitä (Hiltunen 2009, 23). Tällainen kasvatus tähtää voimaantumisen kokemukseen.

Taidemaailmassa on viime aikoin alettu paljon keskustella taiteen sosiaalisesta ulottuvuudesta ja taiteen linkittymisestä yhteiskuntaan. Opetus- ja kulttuuriministeriön vuonna 2010 julkaisemassa *Kulttuuri - tulevaisuuden voima, toimikunnan ehdotus selonteoksi kulttuurin tulevaisuudesta*, taiteen katsottiin olevan yhteiskunnassa tärkeä sosiaalisen hyvinvoinnin voimavara, joskin kulttuurin tuotantotavoissa on tapahtumassa paljon muutoksia. Perinteisten institutionaalisten rakenteiden rinnalle on parinkymmenen vuoden aikana kehittynyt pienten toimijoiden ja ryhmien vapaa kenttä. Taidelaitokset ja vapaat ryhmät toimivat ja työllistävät ja myös tuottavat sisältöjä. Raportin mukaan tulevaisuuden tavoitteena on kehittää mahdollisuuksia hyödyntää ja edistää taiteen ja kulttuurin yhteiskunnallista vaikuttavuutta ja vuorovaikutusta sekä positiivisia heijastusvaikutuksia ja sovellusmahdollisuuksia yhteiskunnan eri toiminnoissa luomalla toimivia ja tehokkaita yhteistyömuotoja eri tahojen kesken. (Kulttuuri - tulevaisuuden voima 2010.) Kulttuuri nähdään entistä enemmän alueiden tulevaisuuden keskeisenä kehitystekijänä.

Taiteen yhteisölliset ja sosiaaliset aspektit ovat tämän vuosituhaten puolella herättäneet paljon keskustelua. Taiteen mahdollisuuksia integroitua eri sektoreiden, kuten terveydenhuollon alueille on tutkittu. Yhtenä esimerkkinä integraatiosta voisi mainita Tanssija-tutkija Kirsi Heimosen toiminnan muistisairaitten hoitokodissa. Hoitokodin asukkaat johdatettiin uudenvälisiin kommunikaatiotapoihin tanssin kautta. Heimonen tutki miten taide kommunikoi muistisairaitten keskuudessa, sekä miten se muuttaa hoitoyhteisöä. Heimosen toiminta on osa laajempaa Taika-toimintaa (*Taika –taide työelämän laadun ja innovaatiokyvykkyyden kehittäjänä*), jonka avulla taidetta pyritään sisällyttämään osaksi työelämää. Monet tutkijat ovat ehdottaneet, että koulutkin pitäisi integroida kouluinstituution ulkopuolelle. Taiteen kohdalla tämä tarkoittaisi koulun ja erilaisten taideyhteisöjen välisen yhteistyön tukemista (katso esim. Desai 2002, 307-323). Vaarana taiteen ja yhteisöjen yhdistämisessä amatööri-pohjalta on, ettei ”taidetta” osata sovittaa kontekstiinsa. Jos ei tunneta taiteellisen toiminnan periaatteita ja perinteitä, taiteesta voi helposti tulla vain asioiden pinnallista koristelua.

Tie onnistuneisiin yhteisötaideprosesseihin

Lapin yliopistoon tekemässään väitöskirjassa, *Yhteisöllinen taidekasvatus, Performatiivisesti pohjoisen sosiokulttuurisissa ympäristöissä* (2009), Mirja Hiltunen on tutkinut yhteisötaidehankkeita harvaanasutussa Pohjois-Suomessa. Koko tutkimuksensa ajan hän korostaa avoimen keskustelun merkitystä yhteisötaideprosesseissa. Hän mainitsee taiteen olevan työkalu, jonka avulla voidaan saavuttaa haluttuja asioita. Yhteisötaideprosesseissa on eriarvoisen tärkeää tietää, miten tätä työkalua käytetään, mikäli haluaa ymmärtää yhteisötaidekasvatusta ylipäättään. (Hiltunen 2009, 74).

Taidetta voi ymmärtää erilaisten teorioiden kautta, ja sosiologiset toimintateoriat voivat tarjota työkaluja sen ymmärtämiseen, miten yksilöt ja yhteisöt toimivat. Erilaisten yhteisötaidehankkeiden moninaisuuden takia valmiita teorioita voi olla vaikeaa soveltaa niihin suoraan työkalun lailla. Useita ihmisiä käsittävä yhteisö vaatii yhteisymmärrystä toimiakseen ja avoin keskustelu voi olla avain siihen. Ymmärrys tulee kuitenkin mahdolliseksi vain, jos keskustelun kaikki osapuolet ovat valmiita todella antautumaan dialogille. Yhteisötaideprosesseissa onkin tärkeää luoda avoin vuorovaikutuksellinen tila vapaan kanssakäymisen mahdollistamiseksi. (Hiltunen 2009, 75.)

Tässä tutkimuksessa tarkastelemiemme yhteisöjen toiminnassa taide toimii työkaluna tavoitteiden saavuttamiseksi ja avoimen keskustelun ideaali kulkee tavoitteena mukana prosessien ajan. Yhdyn Hiltusen näkemykseen avoimen, tasavertaisen keskustelun tärkeydestä yhteisöllisissä hankkeissa. Kuitenkin huomasimme, että tasavertainen dialogi käy haastavaksi, mikäli yhteisön arvot ovat hyvin kapeat ja joustamattomat. Hankkeen vetäjän on hyvä olla hyvin tietoinen omasta arvomaailmastaan, sillä hän projisoi kaikessa käyttäytymisessään omia arvojaan. Myös kaikki valinnat, joita hän tekee on arvojen värittämää: mitä taiteilijoita nostaa esiin, mitä vastauksia pitää hyvinä, mitä teoksia jättää kommentoimatta, millaisiin tekoihin tai käytökseen kannustaa ja niin edelleen. Kummassakin tarkastelemassamme hankkeessa juuri kommunikaatio yhteisön sisällä koettiin ongelmalliseksi. Sirkus Supinaa koskeva tiedottaminen ei tavoittanut kaikkia, ja yhteisön sisällä oli selvästi havaittavissa jako ”ydinryhmään” ja niihin muihin, joiden ehdotukset ja mielipiteet saatettiin täysin sivuuttaa. Värien Helmikuun aikana huomasimme, että yhteisön tiukat ideologiset arvot eivät käyneet yhteen kaikkien osallistujien kanssa, ja siten osa tunsu itsensä ei-

tervetulleiksi osallistumaan yhteisön toimintaan. Käsittelen ilmenneitä ongelmia tarkemmin analyysiosiossa.

Kansalaisaktivismi

Kansalaisaktivismiin käsite vaatii määrittelyä tässä tutkimuksessa. Ymmärrän sanan ”aktivismi” joksikin, joka on sanan ”passivismi” vastakohta, tai niinkuin kasvatusfilosofi Paolo Freire (1970) sanoisi, ”orjana oleminen”. Freiren mukaan aito ihmisyyden on jatkuva prosessi, jossa ihminen yrittää tulla aktiivisemmaksi kansalaiseksi. Tämä tapahtuu tiedostamisen ja aktiivisuuden avulla ja tulee mahdolliseksi yksilön kokemuksen kautta maailmasta monimutkaisena prosessina, johon hän voi osallistua ja vaikuttaa. Tiedostamisen ja toiminnan vastakohta elämässä on passiivinen tyytyminen ulkoisiin olosuhteisiin, samalla kun elämää suoritetaan mekaanisesti sivustakatsojan paikalta. (Freire 1970, 65.) Uskon, että sellaiset ihmiset, jotka tiedostavat oman potentiaalinsa muutoksentekijöinä, ovat aktiivisia ja luovia sosiaalisia toimijoita ja yhteiskunnan muotoilijoita.

Kansalaisaktivismiin voi määritellä itse-ohjautuvaksi kansalaisosallistumiseksi, joka on irrallaan yhteiskunnan virallisista tavoista lähestyä jotakin ongelmaa. Kansalaisaktivistit ovat siis itseohjautuvia toimintaryhmiä, jotka pyrkivät rikkomaan toistuvia rutiininomaisia menettelytapoja yhteiskunnassa. Kansalaisaktivismi liittyy Ulrich Beckin kehittämään ”alapolitiikan” käsitteeseen. Hänen näkemyksensä mukaan alapolitiikka on toimintamalli, joka alkoi nousta 1980-luvulla samaan aikaan poliittisen subjektiivisuuden kanssa. Alapolitiikkaa siis harjoittavat pienet ryhmät uhmaamalla liike-elämän ja valtiollisesti instituotinalisoitunutta valtaa. Beck uskoo, että tällaiset pienet toimintaryhmät saavat koko ajan sitä enemmän tukea, mitä globaalimmaksi maailma muuttuu. (Beck 1995, 34-35.)

Itseohjautuvaa toimintaa voi syntyä minkä tahansa jokapäiväisestä elämästä kumpuavan ongelman ympärille. Muutaman viime vuosikymmenen aikana useat aktiiviset kansalaisryhmät ovat vakiinnuttaneet toimintaansa. Tällaisia ryhmiä ovat esimerkiksi ympäristöaktivistit sekä homo- ja

vammaisyhteisöt. Toisin sanoen aktivistit voivat alkaa toimia minkä tahansa asian puolesta, johon he uskovat. Kansalaisaktivismi siis murtaa vakiintuneita raja-aitoja yhteiskunnassa; toisinsanoen se ottaa politiikan omiin käsiinsä tuomalla sen perinteisten instituutioiden ulkopuolelle. Olennaista näiden ryhmien toiminnalle on, että käsiteltävät ongelmat ovat aika- ja paikkasidonnaisia, ja että ne määritellään konkreettisen historiallisen kontekstinsa kautta. Katsontakulmasta riippuen eri ihmisillä on tietysti eri mielipiteet kustakin ongelmasta.

Filosofisen pragmatismen kehittäjän, John Deweyn (1999) mukaan ongelmalähtöisen toiminnan edellytys on oma kokemus jostakin. Toimijoiden (aktivistien) täytyy kokea, että jossain on ongelma, joka on tärkeää tuoda julkiseen keskusteluun tai joka täytyy yrittää jotenkin ratkaista. Eli aktivismi sisältää aina kokemuksellisuuden ulottuvuuden. Keskeinen ulottuvuus Deweyn teoriassa on toimintaan liittyvä epävarmuus, joka usein aiheuttaa turvallisuudenkaipuuta. (Dewey 1999, 196-199.) Tämä puolestaan saattaa johtaa *"dogmatismiin, viranomaisten taholta oikeiksi määriteltyjen uskomusten hyväksymiseen, toisaalta suvaitsemattomuuteen ja toisaalta taas vastuuttomaan riippuvuuteen ja laiskuuteen"* (Dewey 1999, 197). Epävarmuus voi olla hyväkin asia, koska ajattelu on reagointia epävarmuuteen ja Deweyn sanoin, ajattelua tulee rakastaa, sillä se, joka ei rakasta ajattelua, ei todella välitä ongelmistakaan (Dewey 1999, 199). Hyvän mielikuvituksen ja luovan ajattelun avulla voi löytää uusia mahdollisuuksia yhteiskunnassa, kunhan kaikki perustuu tietoon todellisuudesta. Aktivismi on jonkin uuden aloittamista katkaisemalla vanhoja rutiininomaisia prosesseja, joihin ei enää edes kiinnitetä huomiota, koska ne ovat usein niin syvännuurtuneita.

Kulttuuriaktivismi

Kulttuuriaktivismi voidaan määritellä kansalaisaktivismin alalajiksi. Kulttuuriaktivisti on kuin kulttuuriantropologi, joka käyttää tietotaitoaan yhteiskunnan parantamiseen. Havaittuaan ongelman kulttuurisessa yhteiskunnassa kulttuuriaktivisti alkaa toimia korjatakseen ongelman kulttuuritekoja hyödyntäen ja kutsuu muita liittymään kanssaan näihin tekoihin (The Trapese Collective 2007).

Esimerkiksi yhteisötaiteen avulla voidaan aktivoida paikallisväestöä toimimaan yhteisen hyvän eteen ja löytämään yhteisöstään voimaa taiteen ja kulttuurin avulla. Pispalan nykytaidekeskus Hirvitalon internet-sivuilla sanaa ”kulttuuriaktivismi” käytetään toiminnan kuvailemiseen:

”Pispalan kulttuuriyhdistys ry on helmikuussa 2006 perustettu yhdistys, joka ylläpitää Hirvitaloa/Pispalan nykytaiteen keskusta. Tämän lisäksi yhdistys järjestää näyttelyitä, tapahtumia, tilaisuuksia sekä työpajoja. Yhdistyksen yksi keskeinen päämäärä on paikallisen ja maailmanlaajuisen kulttuuriaktiivisuuden lietsominen sekä siihen liittyvän verkoston rakentaminen.”

(http://www.hirvikatu10.net/wordpress.1/?page_id=7 21.2.2013.)

Kulttuuriaktivismi on kampanjointia jonkin asian puolesta. Lisäksi se on suoraa toimintaa, jonka tarkoituksena on vaikuttaa siihen, kuinka meidän arvovakenteemme, uskomuksemme, taide ja kirjallisuus syntyvät, ja kuinka niitä jaetaan. On tärkeää kyseenalaistaa vallitsevia näkemisen tapoja ja tarjota vaihtoehtoisia näkemyksiä maailmasta. Kulttuuriaktivismia ei tapahdu vain fyysisissä ympäristöissä, vaan myös ideoiden tasolla. Kahlitsematon mielikuvitus on kulttuuriaktiivisuuden ydin. Siihen liittyy kyky kuvitella maailma, jossa haluaisi elää (The Trapeze Collective 2007). Kulttuuriaktivismi ja yhteisötaide perustuvat kummatkin ajatukseen yhteisöjen hyvinvoinnin parantamisesta.

Hirvitalon internet-sivuilla tuodaan esiin ajatus hyvinvoinnista, joka on mahdollisuus saavuttaa aktiivisuuden kautta:

”Hirvitalo pyrkii edesauttamaan mahdollisimman monipuolisen ja elävän kulttuuririntaman muodostumista ja hyvinvointia Tampereella ja erityisesti Pispalassa.”

Kulttuuriaktivismilla on kaksi tärkeää ominaisuutta: kapitalismista vapaa yhteisö ja toiminta, joka rikkoo sosiaalista omahyväisyyttä ja apatiaa. Se keskittyy enemmän ”meidän maailmaamme”, kuin vain ”maailmaan” ja uskoo pienten yksilöistä koostuvien ryhmien voimaan suurten massojen sijaan. (The Trapeze Collective 2007.)

Ensimmäisiksi kulttuuriaktiivisteiksi visuaalisen taiteen kentällä voi ajatella Meksikon muralisteja 1920-luvun alussa. Kaikkein tunnetuin heistä lienee Diego Rivera, joka alkoi maalata poliittisesti latautuneita seinämaalauksia julkisille paikoille. Muralistien mukaan julkiset paikat kuuluvat ihmisille.

Kulttuuriaktivismilla on monenlaisia muotoja visuaalisen kulttuurin alalla. Katu- ja ympäristötaiteilijat eivät välttämättä tarvitse taakseen minkäänlaista sosiaalista ryhmittymää toteuttaakseen teoksiaan. Hyvänä esimerkkinä mainittakoon graffititaiteilija Banksy, joka tehtailee poliittisia ja sosiaalisia julkilausumia julkisille paikoille graffitien muodossa. Tässä tutkimuksessa perehdyn kuitenkin enemmän yhteisötaiteeseen perustuvaan kulttuuriaktivismiin.

Yksi esimerkki suomalaisesta yhteisöllisestä katutaiteesta on Multicolor dreams –ryhmittymä, joka toimii Helsingissä. Se kokoaa yhteen visuaalisen alan osaajia tekemään yhdessä tarkoituksellista ja visuaalisesti kutsuvaa ja laillista katutaidetta kaupungin väliaikaisiin rakenteisiin, kuten työmaaitoihin. Multicolor dreams kutsuu taiteilijoita mukaansa Facebook-sivun kautta ja valitsee huolellisesti mukaan tulevat työt.

Taide, kulttuuri ja hyvinvointi

Kuten tiedetään, taide täyttää erilaisia tarpeita. Se luo mahdollisuuksia esimerkiksi taiteelliseen itseilmaisuun, vuorovaikutukseen ja ongelmanratkaisuun yhteisöissä, asioiden oppimiseen ja monenlaiseen nauttimiseen. Lisäksi se tarjoaa mahdollisuuden inspiroivaan osallistumiseen, itse luoden tai yhdessä arvostaen. Täytyy tosin tunnustaa se tosiasia, että taide on aina henkilökohtainen kokemus ja eri ihmiset kokevat sen hyvinkin erilailla. Sama taiteellinen toiminta voi aiheuttaa eri yleisöille iloa tai kauhistusta (esim. Pussy Riot). Tässä tutkimuksessa taide on tutkimiemme luovien yhteisöjen pääinstrumentti, jonka avulla nämä kyseiset toimijat pyrkivät vastaamaan paikallisten yhteisöjen tarpeisiin ja luomaan kommunikaatiota niiden erillään olevien osasten välille.

Yhteisötaiteeseen erikoistuneen tutkijan Miwon Kwonin mukaan yhteisöjen parissa työskentelevän taiteilijan täytyy luopua omista taiteellisista ideoistaan ja keskittyä siihen, mitä yhteisön todelliset tarpeet ovat (Kwon 1997). Tässä tapauksessa taiteen tehtävänä on yrittää ratkaista yhteiskunnassa olevia ongelmia, eikä vaan monistaa niitä. Luovan yhteisön johtohahmon täytyy kieltäytyä roolista, jossa hän on muodostamansa yhteisön itseoikeutettu asiantuntija. Hänen ei tule ajatella olevansa

ainoa, joka omaa jonkinlaista harvinaista kulttuurista pääomaa tai tietoa, ja omaavansa siksi veto-oikeuden keskusteluissa. Sen sijaan hänen tulisi käyttää osaamistaan luodakseen toimivan luovan yhteisön, jossa avoimella keskustelulla ja monipuolisten ideoiden esittämiselle on tilaa, ja jonka puitteissa kaikki huomioidaan tasapuolisesti. Hänen tulisi ohjata yhteisen jäsenet luovan prosessin tielle kuitenkin itse osallistumatta prosessin kulkuun liian ohjailevasti.

Yhteisötaide tarkoittaa yhdessä työskentelemistä, jonkin sellaisen luomista, mikä lisää yhteistä hyvää. Jo pelkästään tunne johonkin yhteisöön kuulumisesta voi lisätä yksilön hyvinvointia. Teollisessa maailmassa individualismin ihanne on viety hyvin pitkälle. Filosofin Charles Taylorin (1989) mukaan kaksi modernin maailman uhkaa ovat ääri-individualismi ja kilpailu. Ihmiset eivät ainoastaan pyri omiin henkilökohtaisiin tavoitteisiinsa, vaan heillä on myös yhteisöihin, kuten perheeseen tai uskonnolliseen ryhmään liittyviä päämääriä. Nämä kytkökset ovat hyvin tärkeitä ihmisen hyvinvoinnille. Yhteisötaiteella voi olla mahdollisuus toimia yhdistävänä kielenä erilaisten ihmisten välillä ja tarjota kohtaamispaikka, jossa voi syntyä jotain uutta. Yhteisötaiteellinen toiminta on kansainvälistä, eikä sen lopputulosta ole ennaltamäärätty. Se on luonteeltaan avoin mahdollisuuksille ja siksi usein hyvinkin ennalta-arvaamatonta.

Yleinen ajatus taidepiireissä on, että taide on jotain pyhää, sellaista, jonka vaikutuksia ei voi vakuuttavasti mitata millään mittareilla. Mielestäni kuitenkin asiaa on hyvä tutkia. Erilaisia tutkimuksia aiheesta onkin tehty ja esittelen tässä nyt muutaman, jotka liittyvät yhteisötaiteeseen. Näissä tutkimuksissa ei kerrottu, ketä tutkimuksen kohteina oleviin hankkeisiin osallistuneet henkilöt olivat. Olivatko he esimerkiksi jo valmiiksi taipuvaisia osallistumaan taidetoimintoihin ja näin ollen alttiimpia positiivisille vaikutuksille kuin sellaiset, jotka eivät omasta tahdostaan osallistuisi.

Syyskuun 1995 ja maaliskuun 1997 välillä, englantilainen riippumaton tutkimuskeskus Comedia teki tutkimuksen taidehankkeiden sosiaalisista vaikutuksista. Tutkimuksen mukaan yhteisötaide – perustaisiin aktiviteetteihin osallistuminen edistää persoonallista kasvua, kuten lisää itsevarmuutta ja parantaa sosiaalisia taitoja ja jopa edistää työllistymistä (Matarasso 2010, 24). Vuonna 2003 Australian kulttuuriministeriö teetätti samansuuntaisen tutkimuksen taiteen vaikutuksista. Tutkimus käsitteli taiteeseen ja kulttuuritoimintaan osallistumisen sosiaalisia vaikutuksia. Sen mukaan aktiivinen osallistuminen kulttuuritoimintaan voi vahvistaa osallistujan itsetuntoa ja –varmuutta, sekä voimauttaa yhteisöjä luomalla ja vahvistamalla yhteisöjen yhteistä identiteettiä.

Osallistumisen havaittiin lisäävän luovan ajattelun kykyä, kykyä suunnitella ja toteuttaa toimintaa ja jakaa ideoita. Lisäksi se kohottaa mielihyvää ja parantaa elämänlaatua (Cultural Ministers Council Statistical Working Group 2003). Tutkimuksessa tarkasteltiin sekä luovaa osallistuvaa että vastaanottavaa toimintaa, jossa luova osallistuva toiminta tarkoittaa taiteellisessa toiminassa itse tekemistä, järjestämistä tai tuottamista ja vastaanottava katsomista tai kokemista.

Samansuuntaisia tuloksia saatiin myös vuonna 2008 norjalaisessa Nord-Trøndelags Health Study–terveystutkimuksessa. Sen mukaan osallistuminen luoviin kulttuuriaktiviteetteihin liittyi merkittävästi hyvään terveyteen, tyytyväisyyteen, kärsivällisyyteen ja matalaan masentuneisuuteen kummankin sukupuolen osalta. Erityisesti miehillä osallistuminen erityisesti vastaanottavaan, eikä niinkään luovaan osallistuvaan kulttuuritoimintaan oli selvästi yhteydessä positiivisiin terveysvaikutuksiin.

Kulttuuripioneerit

Kulttuuripioneerit on henkilö, joka luo uutta kulttuuria, kulkee muutoksen etujoukoissa ja toimii rohkeasti erilailla kuin muut. Pioneerin tehtävänä on löytää muutoksen mahdollisuus ja alkaa mainostaa sitä muille. Rohkeina eturintamalaisina he madaltavat muillekin kynnystä toimia. Pioneerin mahdollisuus levittää uutta keksimäänsä lähestymistapaa on kuitenkin melko heikko ellei hän saa taakseen yhteisön tukea. Hän ottaa aina riskin tuodessaan esiin uusia ideoita, sillä saattaa näin toimiessaan joutua kritiikin ja välttelyn kohteeksi. Ihmiset ovat usein hyvin varovaisia, kun heille tarjotaan uusia toimintatapoja ja monesti uusi saatetaan nähdä uhkana.

Yleensä tällaiset pioneerit eivät rikastu toiminnallaan, mutta heillä on toiminnan mahdollistamiseksi tarvittavaa luovuutta ja vapaa-aikaa. Suomalaisessa urbaanissa yhteiskunnassa on alettu keskustella yhä enemmän hyvinvoinnin lisäämisestä yhteisötaiteellisen toiminnan kautta; siitä, miten voisimme tehdä elinympäristöstämme enemmän ”meille kuuluvaa”. Ajatuksena on, että luovuutta pitäisi yhä enemmän valjastaa vapaaehtois pohjalta yhteisen hyvän eteen. Suomessa uutta kaupunkilaispolvea onkin alkanut viime aikoina kiinnostaa yhteisöllisyyden uudet mahdollisuudet

kaupunkikulttuurin kehittämiseksi ja asioiden uudenlainen jakaminen asukkaiden kesken. Viime vuosina on syntynyt monia vapaaehtoisuuteen perustuvia yhteisöllisiä liikkeitä, joiden tarkoituksena on edistää kommunikaatiota kaupunkitilassa. Tällaisia liikkeitä on, muutaman mainitakseni, esimerkiksi Kirpputori- ja Ravintolapäivä, sekä Kallioliike.

Kulttuuripioneerit tarvitsevat vapaa-aikaa. Suomessa taloudellinen hyvinvointi on muuta maailmaa paremmin turvattu jokaiselle. Taiteilijat voivat hakea erilaisia apurahoja hankkeilleen. Suomalainen kulttuuripioneerisiis voi, hyvinvointivaltion turvaamana, soveltaa vapaata ajattelua käytäntöön helpommin kuin missään muualla maailmassa. Kulttuuripioneerit uskovat, että kulttuuri ja yhteisöidentiteetti on tärkeää ihmisen hyvinvoinnin kannalta ja siksi he usein haluavatkin tarjota pehmeitä arvoja vastavoimana yhteiskunnalle, joka perustuu kilpailuun, materialismiin ja jatkuvan talouskasvun edistämiseen.

Subjektiksi kasvaminen luovan ajattelun kautta

Demokraattisessa maailmassa ihmisillä on usein tapana osallistua yhteiskunnan rakenteisiin pienin elein, esimerkiksi äänestämällä ja jättää suurin osa ratkaisujen tekemisestä poliitikkojen ja byrokraattisen koneiston tehtäviksi. Monet ihmiset eivät huomaa, että heidän olisi mahdollista vaikuttaa asioihin enemmän, ja antavat maailman ympärillään viedä heitä sinne minne muut päättävät. Usein tästä horroksesta havahdutaan vasta, kun jokin epäoikeudenmukaisuus osuu omalle kohdalle. Silloin huomataan, että äänestämisen lisäksi on monia muitakin tapoja olla aktiivinen subjekti tässä jäkikapitalistisessa maailmassa. On olemassa lukemattomia vaihtoehtoisia keinoja vaikuttaa asioihin, vaikka rutiininomaiset tapamme näyttäytyvät meille usein automaattisina ja luonnollisina.

Koska kulutusyhteiskuntaa tuotetaan ja kontrolloidaan sellaisilla välineillä kuin voiton tavoitteluun valjastettu massamedia, jää erilaisille elämänmuodoille vain vähän tilaa. Kulttuuriaktivismia tarkastelleiden tutkijoiden mukaan taide aktivismin kontekstissa on erillään kapitalistisesta ja

materialistisesta maailmasta. Markkinatalouteen perustuva työnjako johtaa ihmisten välisiin ristiriitoihin ja syrjäytymiseen. Se tarjoaa ihmisille unelmia omistamisesta, luo illuusion hyvinvoinnista, joka on saavutettavissa talouskasvun ja jatkuvasti lisääntyvän omaisuuden kautta. Kapitalismiin perustuvan ihmiskäsityksen mukaan yksilö on itsenäinen kuluttaja, joka on turvassa vain omassa eristäytyneessä omistamisen maailmassaan. (Marcuse 2002.)

Taiteen avulla voi siis muuttaa pinttyneitä toimintatapoja ja voimauttaa yhteisöjä. Taiteilijalla saattaa olla välineitä, joiden avulla voi valjastaa ihmisiä kriittiseen ajatteluun ja luoda alustoja uudenlaiselle näkemiselle ja tekemiselle. Sanalla ”luovuus” usein kuvaillaan taiteilijoiden toimintaa ja taiteellista ajattelua. David MacKinnonin mukaan luovuudella on kolme ominaisuutta: ensinnäkin idea tai konsepti, joka on uusi, tai ainakin harvinainen, toisekseen kyky mukauttaa idea todellisuuden osaksi tai muokata todellisuudesta yhteensopivampi ideaan nähden ja kolmanneksi kykyä idean arviointiin ja kehittämiseen viimeistelyyn saakka. (MacKinnon 1962, 485.) Luovuutta ei voi määritellä ainoastaan lahjakkuuden tai ideointikyvykkyyden kautta, vaan myös kykynä sopeuttaa uudet ideat todellisuuteen ja kehittää niitä.

Taidekasvatuksella pyritään kannustamaan ihmisiä olemaan innovatiivisia ja seikkailunhaluisia ajattelussaan, toisin sanoen pyritään kehittämään luovuutta. Luovuus on uudenlainen tapa nähdä tai tehdä asioita. Luovaan henkilöön voi kuvailla liittyvän neljä ominaisuutta: sujuvuus (tuottaa paljon ideoita), joustavuus (suljahtaa uusiin näkökulmiin helposti), omaperäisyys (luo jotakin uutta) ja kehittäminen (rakentaa uusia ideoita edellisten päälle). Mittaustulos amerikkalaisissa kouluissa osoitti, että hyvin luova opiskelija osoittaa kykyä kuvitella ongelmia eri näkökulmista tekemällä ”mielikuvituksellisia hyppyjä” ongelman eri puolille. Ongelmanratkaisutehtävissä he pinosivat ajatuksia toistensa päälle kerroksittain osana ongelmanratkaisun prosessia. (Burton ym.1999, 37-40.) Avainasemassa luovuuden mahdollistamiseksi on aika. Aivotutkimukseen perustuvissa raporteissa on huomattu, että luovat ihmiset käyttävät enemmän aikaa mielipiteidensä muodostamiseen. Hyvin luovilla ihmisillä ei ole automaattisia ennakkoluuloja, vaan he tutkivat asian eri puolilta ennen kuin muodostavat siitä mielipiteen (Geake 2009, 100).

Yhteisöjen merkitys nykymaailmassa

2000-luvun alussa kysymys yhteisöjen ja yhteisöllisyyden merkityksestä ihmisten elämässä on noussut vahvasti pintaan yhteiskunnallisissa keskusteluissa. Viime vuosikymmeninä tapahtuneen voimakkaan individualismin ihanteen kasvun takia jokaisen yhteinen kansalaisyhteiskunta on yhä vaikeampi nähdä. Syitä voidaan etsiä globalisaation haasteista ja markkinataloudesta, jolle on luonteenomaista muuttaa ihmissuhteet instrumentaalisiksi. (Day 2006, 1-25.)

Yhteisö merkitsee käsitteenä eri asioita eri ihmisille. Sosiologiassa yhteisö mielletään yhteiskunnan vastakohtaksi. Yhteisö tarkoittaa jotain orgaanista tai luonnollista, ja se sisältää viitteitä yhdessäoloon, vuorovaikutukseen ja jakamiseen. Yhteiskunnan modernisoitumisen myötä yhteisöjen luonnollisuus on katoamassa ja korvautumassa enemmän suunnitellulla yhteiskunnalla, joka vaatii kaiken aikaa uudistamista. Ferninand Tönniesin ajatusten mukaan yhteisö (Gemeinschaft) on jotain, joka rakentuminen pohjautuu tunteeseen ja tunteellisuuteen perustuvaan kanssakäymiseen subjektien välillä, kun taas yhteiskunta (Gesellschaft) perustuu rationaalisuuteen (Tönnies 2002, 104).

Eurooppalaisessa traditionaalisessa sosiologiassa yhteisön käsite on yhteydessä pessimistiseen modernisaation analyysiin. Modernisaatio on prosessi, jossa markkinatalous kasvaa ja rationaalisuutta arvostetaan enenevässä määrin, ja jossa ihmiskontaktit monimutkaistuvat ja instrumentalisoituvat. Yhteiskunnan muutosta voi määritellä solidaarisuuden muotojen muutokseksi. Ennen modernisaatiota mekaaninen solidaarisuus tarkoitti elämää pienissä perinteisissä yhteisöissä, joissa ihmisten välinen avunanto ja kaupankäynti oli paikallista, eikä pitkälle mietittyä, yhteiskunnan eri osiin ulottuvaa työnjakoa tarvittu. Kaupungistuminen synnytti orgaanista solidaarisuutta ja työnjaosta tuli monimutkaisempaa. Tämä tiesi individualismin nousua. Ihmisiltä vaadittiin enemmän tietoisuutta omasta paikastaan yhteiskunnassa ja omista taidoistaan toisiin nähden. Kaupunkimainen elämä vaati uudenlaisten, perinteestä irti olevien yhteisöjen syntyä. Individualismin nousu antoi ihmisille vapauden valita, mihin yhteisöihin he haluavat kuulua, eikä johonkin tiettyyn paikkaan syntymisellä ollut enää niin paljon merkitystä yhteisöihin kuulumisen kannalta.

Äärimmilleen venynyt individualismin ihanne tuottaa myös paljon huonovointisuutta yhteiskunnassa. Aito aikuisuus määritellään usein itsenäiseksi vastuunottamiseksi. Sen mukaan jokaisen tulisi selvitä yksin, ilman muiden apua, käyttämällä kylmää järkeä elämän kivikoissa. Usein pidetään häpeällisenä, jos ei selviä aikuisuuden läpi ilman toisten apua. Ja moni ei selviä. Yksilöt voivat huonosti, koska heihin kohdistuu valtavasti painetta itsenäiseen riskien hallintaan ja pärjäämiseen. Kaksi tutkimuskohteenamme ollutta yhteisöä, Värien Helmikuun järjestäneiden aktivistien muodostama yhteisö ja Sirkus Supina, yrittävät molemmat ratkaista yli-individualismin synnyttämää ongelmaa yhteisöllisyyttä vahvistavan toiminnan kautta.

Tätä tutkimusta tehdessämme huomasimme yhteisöjen luomiseen liittyvän monenlaisia ongelmia. Värien Helmikuun aktivistit esimerkiksi onnistuivat luomaan orgaanisen ihmisyyhteisön, joka kuitenkin koostui pitkälti jo ennestään aktiivisista ihmisistä. Alkuperäinen idea eristäytyneiden, lähialueella itsekseen oleskelevien yksilöiden osallistamisesta ei onnistunut niinkuin tapahtumaa suunniteltaessa oli ajateltu. Yhteisö sai jopa osakseen välttelyä joiltain henkilöiltä, jotka päätyivät tarkkailemaan yhteisön järjestämiä yleisötapahtumia etäältä. Nämä haastattelemamme henkilöt kertoivat tunteneensa itsensä erilaisiksi kuin muut yhteisön jäsenet. Koska he eivät jakaneet samansuuntaista ajatusmaailmaa, jättäytyminen seuraavista tapahtumista oli heidän kohdallaan ilmiselvää. Sana ”yhteisö” viittaa vahvasti yhteenkuuluvaisuuden käsitteeseen. Yhteisöissä olevien ihmisten oletetaan jakavan jonkinlaisen yhteisen identiteetin, joka voi perustua esimerkiksi etniseen taustaan, sukupuoleen, maantieteelliseen sijaintiin tai poliittiseen kantaan.

Sosiologi Elina Nivalan mukaan yhteenkuuluvuuden tunnetta voidaan luoda vuorovaikutuksen, jaetun ideologian kautta, toisinsanoen yhteisten arvojen ja ideaalien pohjalta.

Yhteenkuuluvuudentunne liittyy siis yhdessä tekemiseen ja yhteisiin symbolisiin aistimuksiin. (Nivala 2008, 50.) Värien Helmikuun aktivistit yrittivät luoda maantieteelliseen sijaintiin perustuvaa yhteisöä alueelle, jonka asukkaiden keskinäinen sosiaalinen asema, ikä ja koulutus poikkeavat paljon toisistaan. Ainoa yhteinen nimittäjä on jaettu asuinpaikka. Luultavasti alueen ihmisten arvot ja toimintatavat poikkeavat paljon toisistaan, eivätkä luodun yhteisön liian marginaaliset ja tiukat arvot olleet sovitettavissa paikallisväestön elämään. Yhteisö koostui lopulta joukosta arvotaustaltaan homogeenisiä ihmisiä, joiden ideaalit poikkesivat hieman valtavirran vastaavista. Bruhnin (2005) mukaan usein pelko ja epäily voi vaarantaa yhteisöjen syntyprosessin. Pelko kulttuurisena tilana (kokemukset turvattomuudesta arjessa) saa ihmiset mieltämään muut

ihmiset jollain tapaa epäilyttäviksi. Myös epäluottamus yhteiskunnan instituutioita kohtaan voi synnyttää välinpitämättömyyttä ja passivismia. (Bruhn 2005, 236-242.)

Yhteisö ei aina välttämättä ole vain positiivinen asia. Se voi luoda painetta tietynlaiseen käyttäytymiseen ja synnyttää moralistisia asenteita niitä kohtaan, jotka eivät ajattele samanlailla kuin enemmistö yhteisössä. Yhteiskunnan ongelmat nähdään usein moraalin ongelmina. Tämä liittyy sosiaalisten ongelmien pedagogisointiin, jolloin vastaukseksi tarjotaan ohjaamista, opettamista ja yhteisöpedagogisia aktiviteetteja. Yhteisöissä toiset jäsenet käyttävät toisia enemmän valtaa ja määrittävät arvot, joita kaikkien tulisi kunnioittaa. Kysymyksessä on suhde ”eettisesti pätevän” ja ”epäpätävän” välillä. ”Heikommat” ihmiset nähdään yhteiskunnassa usein kohderyhmänä, jota pitäisi johdattaa oikeaan suuntaan aktivoimalla ja verkostoimalla heitä enemmän yhteisömäiseen toimintaan. (Saastamoinen 2009, 52-55.)

Postmodernin teorian mukaan yhteisöt eivät useinkaan ole orgaanisia tai paikkasidonnaisia, vaan ovat jotain, joiden raamien sisällä voi ilmaista persoonallista elämäntapaa, esteettisiä pyrkimyksiä, ja joissa samantyyllisesti ajattelevat ihmiset voivat olla yhteydessä keskenään emotionaalisella tasolla (Saastamoinen 2009, 58). Yhteisö voi tehdä mahdolliseksi ajatuksen elää persoonallista elämää erillään tradition kahleista. Postmodernit yhteisöt perustuvat tahtoon kuulua ryhmään, joka koostuu ihmisistä, joita yhdistää samankaltaisuus jossain asiassa (Saastamoinen 2009, 61).

Kulttuuri toiminnassa

Termi ” julkinen taide” (public art) tarkoittaa taiteellisia tekoja, jotka on toteutettu julkisissa paikoissa (Kwon 1997), ja ”yhteisötaide” (community art) tarkoittaa julkista taidetta, joka vaatii toteutuakseen aktiivista vuorovaikutusta yhteisössä. Yksi esimerkki varhaisesta julkisen taiteen teoista toteutettiin 1950-luvun alussa, kun joukko ranskalaisia taiteilijoita alkoi repiä alas mainosjulisteita seiniltä ja sen jälkeen he valokuvasivat syntyneen lopputuloksen. He kutsuivat tätä tekoa ”decollageksi”. Teko voidaan nähdä samantyyppisenä aktina kuin nykypäivän graffitit.

Taiteilijat pysyttelivät anonyymeinä, mutta tarkoituksena oli tehdä kriittistä taidetta sinne, missä ihmiset olivat. Se oli aikansa mediakritiikkiä, joka vastusti kuluttamista.

Nykyään julkisen taiteen muodot ovat hyvin moninaiset, mutta siihen liittyy joka tapauksessa aktivismin ja yhteisöllisyyden henki. Siihen sisältyvät seinämaalaukset, graffitit, julisteet, performanssit ja muut tavat tuoda kantaaottavuus mukaan visuaaliseen julkiseen ympäristöön. Niin julkisen taideaktivismin kuin yhteisötaiteenkin juuret voidaan löytää aikaisista avantgardisista liikkeistä kuten dadasta tai venäläisestä futurismista. Futuristit järjestivät julkisia tapahtumia ("happenings"), joihin he halusivat yleisön osallistuvan. Joskus he jopa halusivat herättää huomiota provokaation keinoin, mikä sitten johtikin usein yleisön hämmentymiseen, joskus jopa raivoon asti. He alleviivasivat taiteessa aktivismia ja uudistusmielisyyttä. Monien avantgardisten liikkeiden ideana oli muuttaa vuorovaikutusprosesseja: taiteen näkemistä, kokemista ja vastaanottamista. Tavoitteena oli tuottaa hämmäntäviä tilanteita ja sitä kautta laittaa yleisössä olevat ihmiset tulemaan tietoisiksi omista käyttäytymismalleistaan ja työntää heidät "heräämis"-prosessiin. Taustalla tässä oli taiteilijoiden mielikuva ihmisten vieraantumisesta jokapäiväisen elämän konventioista. Taiteen avulla haluttiin paljastaa jotain oleellista arkielämän rutiininomaisista epäjohdonmukaisuuksista.

Jo situationistit (1957-72) vastustivat kiivaasti ajatusta siitä, että yhteiskunta osallistaa ihmiset osaksi kuluttamisen kierrettä, ja he halusivat palauttaa vallan takaisin ihmisille. Heidän mielestään jokaisella on mahdollisuus muuttaa jokapäiväistä elämäänsä. Pikkuhiljaa nämä muutokset vaikuttavat myös politiikkaan. Guy Debordin sanoin elämme speaktaakkeliyhteiskunnassa, jossa kukaan ei ole oma itsensä, sillä jokainen on toisten tarkkailun alaisuudessa. Ihmiset elävät kuin teatterissa ollen oman elämänsä yleisön paikalla esiintymättä todella itse. Todellista yhteisöllisyyttä on vaikea luoda, koska todellista avoimuutta ei ole. (Debord 1967.) Situationistit kehittivät taiteellisia metodeita, joiden avulla ihmiset voisivat kehittää ajatteluaan omasta elämästään enemmän tiedostavaan suuntaan. He kehittivät taidetermin "rakentaminen" (constructing), mikä tarkoitti nopeasti ohikiitävien hetkien realisointia ja tekemistä konkreettisiksi ja näkyviksi. Heidän mielestään automaattiset toimintatavat pitäisi kytkeä arjesta pois, koska turvalliset, sokeat rutiinit tekevät ihmisistä kyvyttömiä näkemään toimintansa todellisia tarkoituksia.

Observoinnin aikana havaitsimme Värien Helmikuu -tapahtumalla paljon yhtymäkohtia avantgardiseen ajatteluun, etenkin futuristeihin ja situationisteihin. Hankkeen tarkoituksena oli "herättää" ihmisiä huomaamaan arkielämänsä rutiineja, ja auttaa ihmiset muutoksen polulle

tarjoamalla heille leikkisää ja luovaa ajattelutapaa. Värien Helmikuun tapahtumissa käytettiin futuristeillekin tyypillisiä provokatiivisia metodeja, joiden tarkoituksena oli ravistella normaaliuden rajoja. Nämä menetit herättivät osallistujissa hämmennystä ja suuttumustakin. Monissa hankkeen sisällä järjestetyissä tapahtumissa oli futuristien ”happeningin” tuntua. Tapahtumiin saapuneet ihmiset päätyivät mitä kummallisimpien tilanteiden keskelle, joissa heidän pyydettiin käyttäytyvän erikoisilla tavoilla. Arkea pyrittiin tekemään näkyväksi häivyttämällä siihen liittyviä konventioita.

1970-luvulta lähtien useat vaihtoehtoiset taideliikkeet ovat painottaneet taiteen ja arjen integraatiota. Nykyään monet taiteilijat haluavatkin työskennellä oikeiden ihmisten kanssa, oikeissa paikoissa, arkielämän teemojen ympärillä. Taiteilijat eivät enää työskentele yksin norsunluutornissaan. Julkisen taiteen uusi genre painottaa ”postmodernia sosiaalista realismia”, pois abstraktiosta, kohti ”tavallisten” ihmisten arkielämän kokemuksia (Kwon 1997, 106-107). Parasta olisi, jos yleisö osallistuisi tekoprosessiin. Julkisen taiteen tekijät haluavat taiteen olevan saavutettavissa ja siksi tuovat usein taiteen ihmisten tavallisiin arkiympäristöihin. Siksi usein julkisen taiteen tekijöitä pidetäänkin kansalaisaktivisteina

Nykyään yhteisötaide käsitetään prosessiksi, joka tuottaa uutta tietoa ja jossa osallistujien ideat rakentuvat ja muuttuvat keskustelujen ja asian ympärillä yhdessä työskentelemisen myötä. Yhteisötaide on yksi kokemuksellisen oppimisen muoto.

Yhteisötaideprosessit eivät ainoastaan yhdistä ihmisiä tekemään yhdessä taideobjekteja yhteisen hyvän nimissä, vaan myös avaavat mahdollisuuksia sattumanvaraisille kohtaamisille: tilanteille, jotka voivat olla avauksia syvempään ymmärtämiseen, luovuuteen tai muutokseen. Yksi yhteisötaiteen merkittävimmistä tehtävistä on kuitenkin vahvistaa yhteisöjen itsetuntoa. On ajateltu, että elämäntarinoiden kertominen verbaalasti tai kuvallisesti voi vahvistaa yksilön omanarvontuntoa ja vaikuttaa positiivisesti ihmisten väliseen kommunikaatioon yhteiskunnassa (Bardy 2002).

Yhteisötaideprosesseissa keskustelu on ensiarvoisen tärkeää. Ihmiset yleensä välttävät tilanteita, joissa heille kerrotaan, kuinka heidän pitäisi ajatella. Tällaisissa hankkeissa työskentelevän taiteilijan pitäisikin nostaa esiin kysymyksiä, mutta ei kuitenkaan kertoa miten niihin pitäisi vastata. Tämänyyppisessä yhteisöllisyydessä pelkästään osallistuminen tekemiseen ei riitä, jos halutaan saavuttaa mahdollisimman positiivisia vaikutuksia yksilön ja yhteisön hyvinvoinnissa. Osallistujien pitäisi myös pystyä nostamaan esiin kysymyksiä ja tuoda esiin omia näkemyksiään. Nykyään

yhteisötaideprosesseissa keskitytään enemmän tekemisen prosessiin ja siihen liittyvään keskusteluun, kuin valmiiseen tuotokseen. Käsitteelliset asiat nousevat näkyvää objektia tärkeämmiksi.

Taiteen tutkija Grant Kester on tutkinut ”esteettistä dialogia” (the aesthetics of dialogue), yhteisötaideprosessin muodoista. Hänen mielestään kaikkein kiinnostavinta yhteisöllisissä prosesseissa on se, kuinka ihmiset kokoontuvat yhteen, kuinka keskustelun aiheet valitaan ja puheenvuorot jaetaan (Kester 2004, 82-123). Näissä dialogisissa prosesseissa tuloksena ei ole fyysinen objekti. Joskus prosessien aikana on kirjattu ylös vain muutamia sanoja tai on otettu muutama kuva tai videopätkä. Näiden dokumenttien ulkopuolinen tarkkailija ei voi jälkeinpäin päästä sisälle prosessiin, jossa ”taide” tapahtui. Esimerkiksi Värien Helmikuun aikana järjestettiin useita ”Seminarreja”, keskustelutilaisuuksia, joissa keskustelun luonnetta kuvailtiin vapaamieliseksi ja taiteelliseksi. Tilaisuuteen osallistujien tuli aluksi syödä erilaisia ”taikapurtavia”, joiden sanottiin aiheuttavan niitä syöneissä keskustelijoissa erilaisia vaikutuksia kuten halua provosointiin, rohkeutta ja luovuutta. Yksi järjestäjistä johti keskustelua kannustaen osallistujia puhumaan vapaasti ja jopa liikkumaan vapaasti huoneessa keskustelun aikana. Muutama keskustelija kuitenkin sivuutettiin, koska heidän mielipiteensä erosi keskustelun vetäjän ja muutaman äänekkäämmän mielipiteistä. ”Joku ei ole valmis vapauttamaan mieltään”, he sanoivat perusteluksi sille, miksi sivuuttaminen tapahtui. Tilaisuudessa siis kehoitettiin osallistujia ajattelemaan vapaasti, mutta samalla osallistujat pystyivät aistimaan, että vain tietynlainen ajattelu oli toivottavaa. Nostan esiin tämän ja muutaman muun esimerkin kappaleessa Värien Helmikuu.

Kesterin mukaan yhteisötaiteellisissa prosesseissa ongelmana on se, että prosessia vetävä taiteilija usein mieltää itsensä muita osallistujia paremmaksi tekemään havaintoja maailmasta, ja on siksi oikeutettu korjaamaan osallistujien ”vääriä” havaintoja ja tapoja. Kesterin mielestä yhteisötaiteen tulisi olla voimakkaan vuorovaikutuksellista, kumpaankin suuntaan. Myös osallistujien pitäisi voida opettaa taiteilijaa tekemään havaintoja maailmasta. (Kester 2004, 82-123.)

Mikäli prosessin tarkoituksena on vahvistaa yksilöiden ja yhteisöjen omanarvontuntoa, yksi tärkeimmistä taideprosesseja vetävän taiteilijan ominaisuuksista onkin kuuntelemisen taito. Eriäviä näkemyksiä ei pidä vältellä, mutta näkemyseroista kumpuavat ongelmat tulisi voida ratkaista keskustelun keinoin. Aina kuitenkin nämä yhteistyöhankkeet eivät onnistu, koska osanottajien näkemykset eroavat liikaa toisistaan.

Usein yhteisötaide-työpajat eivät ole jatkuvia, ja lyhytaikaisen olemassaolonsa vuoksi osanottajien välille ei ehdi muodostua todellista yhteenkuuluvuudentunnetta. Usein työpajoja vetää ammattitaiteilija, joka johtaa keskusteluja sekä luo puitteet, jonka sisällä osallistujat voivat toimia. Keskustelua ja aitoa vuorovaikutusta yksilöiden välillä on pidetty kaikkein tärkeimpänä asiana yhteisötaidehankkeissa. Paolo Freire ehdottaa ongelmaperustaista (problem-posing) lähtökohtaa yhteisötaidehankkeille. Se tarkoittaa sitä, että yhteistyön aikana osallistujia todella kuunnellaan ja heitä pidetään tasavertaisina keskustelijoina. Osallistujat tuovat esiin yhteisöönsä liittyviä ongelmia ja yrittävät ratkaista niitä taiteellisia metodeja hyödyntäen. (Finkelpearl 2001, 283.)

Miwon Kwon on kritisoinut yhteisötaideprosessien luonnetta. Hän väittää, että useimmissa yhteistyöhankkeissa syntyneet objektit ovat vain taiteilijan manipuloinnin välineitä. Kwonin mukaan taideprosesseissa on usein sellainen kaiku, että koulutettu ohjaaja tulee avaamaan vähemmän koulutettujen ihmisten mieliä heidän ”hyväkseen”, pitivät he siitä tai eivät. Yhteistyötä suunniteltaessa on käytettävä paljon harkintaa ja pyrittävä olemaan mahdollisimman heijastavassa suhteessa osallistujiin nähden. Vuoropuheluun perustuva taide onkin tasapainoilua toisaalta kulttuurisen invaasion ja toisaalta suosittujen arvojen heijastumien välillä. (Finkelpearl 2001, 281-282.)

Sirkus Supina on järjestäytynyt demokraattisesti. Kokousten puheenjohtaja, esitysten ohjaaja ja muut prosessia vetävät henkilöt valitaan äänestämällä. Puheenjohtaja johtaa keskusteluja ja jakaa muille työtehtäviä heidän kiinnostuksensa mukaan. Syvästi demokraattisista pyrkimyksistä huolimatta haastattelujen perusteella kävi ilmi, ettei kaikki tieto tavoita jokaista jäsentä ja päätöksiä tehdään paljon ydinjäsenten kesken niin, ettei kaikilla ole mahdollisuutta jakaa mielipiteitään tai mielipiteet herkästi sivuutetaan. Toiminnan kehittäminen on haastattelujen mukaan yksi ongelmallisimmista keskustelualueista sirkuksen sisällä. Haastattelussa yksi uudemmissa sirkuksen jäsenistä kertoi, että hänen ehdotuksensa viedä kesäesitys Suodenniemen lisäksi muihinkin lokaatioihin sivuutettiin, eikä sitä edes otettu puheeksi kokouksessa.

”Haluaisin, että meillä olisi enemmän esityksiä eri paikoissa. Nyt tuntuu, että teemme kauhean paljon töitä vain kahden esityksen eteen. Näemme niin paljon vaivaa esityksen rakentamiseen, eikä kovin moni ihminen näe sitä. Olen tarjonnut näkemystäni esiintymisestä myös muissa paikoissa, mutta minun ehdotukseni on sivuutettu, eikä kukaan edes halunnut keskustella siitä.”

–Supinan jäsen 1

Päätelmänä voidaan sanoa, että kuuntelun ja keskustelun taidot eivät ole yhdistyksessä tarpeeksi kehittyneitä, jotta jokainen sen jäsen voisi tuntea itsensä täysivaltaiseksi toimijaksi. Jäsenet ovat jakautuneet ”ydinhenkilöihin” ja niihin, jotka ovat käskyjen vastaanottajina. Ydinhenkilöt tekevät suurimmat päätökset toiminnan järjestämisestä, ja muiden osaksi jää seurata näitä päätöksiä.

Usein yhteisötaideprosessien osanottajat valitaan vähemmistöistä tai ryhmittymistä, jotka eivät ole saaneet tarpeeksi ääntään kuuluviin. Tällaisia ryhmiä voidaan rakentaa esimerkiksi maahanmuuttajista, työttömistä tai syrjäytyneistä nuorista. On olemassa vaara, että ryhmien luominen ulkoisiin seikkoihin perustuen vain alleviivaa osallistujien ongelmia sen sijaan, että aidosti kuunneltaisiin heidän yksilökohtaisia huolenaiheitaan ja vahvistettaisiin heidän olemassaolevaa kulttuuriaan (Kivimäki ym. 2007, 65). Usein siis yhteisötaideprosesseja vetää taiteilija, joka luo paikan kommunikaatiolle ja johtaa tapaamisia ammattimaisen taiteellisen osaamisensa kautta. Tässä lopputyössä tutkin kuitenkin itseohjautuvia ryhmiä, joissa ei ole prosessia ohjaavaa taiteilijaa.

Ylempänä olen analysoinut taideyhteisöjen ja taideaktiviteettien peruskäsitteitä ja niihin viitaten voin tiivistää muutaman seikan, jotka miellän tärkeiksi tätä tutkimusta ajatellen:

1. taideyhteisöjen toiminnalla on sosiaalisia vaikutuksia,
2. taide toimii taideyhteisöissä kasvatuksellisen metodin roolissa, eikä päämääränä sinänsä,
3. onnistuneeseen yhteisön rakentamiseen tähdättäessä mukana pitäisi olla asiantuntija-ohjaaja, joka on tietoinen metodeista ja mahdollisista sudenkuopista, joita yhteisötaidehankkeen rakentamiseen liittyy,
4. saavuttaakseen positiivisia vaikutuksia yhteisöjen toiminnan tulisi olla ongelmalähtöistä, toistuvaa ja jatkuvaa,
5. kommunikaation tulisi olla avointa ja demokraattista.

Seuraavassa kappaleessa kerron enemmän metateoriasta, jota olen käyttänyt tarkastelun kohteenamme olleiden ryhmien toiminnan analyysissa.

2. Toimintateoria

Sosiologi Niklas Luhmannin teoria sosiaalisista systeemeistä on yksi kaikkein käytetyimmistä metodeista sosio-kommunikatiivisissa tutkimuksissa. On tärkeää antaa pieni johdatus tähän teoriaan, jotta voin hyödyntää Luhmannin käsitteitä tutkimuksen analyysiosassa. Luhmannin autopoieettinen teoria viittaa kognitiiviseen biologiaan. Autopoieettiset järjestelmät ovat järjestelmiä, jonka toiminnan kautta syntyy rakennusosia järjestelmään itseensä ja jotka pitävät yllä järjestelmän tuotantoprosesseja. Luhmannin mukaan on olemassa orgaanisia, psyykkisiä ja sosiaalisia järjestelmiä. Tutkimuskohteitamme, Sirkus Supinaa ja Värien Helmikuuta, voisi kuvailla sosiaalisiksi autopoieettisiksi järjestelmiksi. Näitä järjestelmiä yhdistää se, että ne kykenevät uusintamaan itseään omilla operaatioillaan, muodostamaan uusia osia omista osistaan. Tyypillisesti tällaisten järjestelmien rakenne on jatkuvasti muutoksen alainen.

Autopoieettinen järjestelmä on vastakohta allopoieettiselle järjestelmälle, kuten esimerkiksi tehdas, joka käyttää raakamateriaalia valmistaakseen siitä jotain muuta (esimerkiksi auto) kuin itsensä (tehdas). Autopoieettista teoriaa ovat kehittäneet 1960-luvulta alkaen biologit Humberto Maturana ja Francisco Varela. (David Siedl 2004.) Luhmannin mukaan autopoiesis viittaa järjestelmään, joka monistaa omia pääominaisuuksiaan ja samalla erottaa itsensä ympäristöstään. (Luhmann 1989, s.142-143.) Näiden järjestelmien ytimenä toimii kommunikaatio, jonka jonka voi jakaa pieniin osiin, kuten toimintoihin ja toimijoihin, ja näitä osia voi tarkastella erikseen erilaisissa sosiaalisissa tutkimuksissa. Tässä kohdassa kuvioon astuu toimintateoria, jonka mukaan toiminta on kaikkien sosiaalisten järjestelmien ydin. Toiminta kehittyy ja prosessoituu ihmisten välisessä interaktiossa. (Leontév 1981, s.55.)

Toimintateoria on poikkitieteellinen kehys, jota voi hyödyntää erilaisten sosiaalisten toimintojen ja ihmisten käyttäytymisen tutkimuksessa. Teorian mukaan toiminta on ihmisen ja yhteisön sosiaalisten prosessien ydin. Se keskittyy toimintaan sosiaalisen kommunikaation perusrakenteena. Tämän tutkimuksen päätarkoituksena on tarkastella kulttuuriaktivismia ilmiönä, joten on tarpeen tutkia toimintaa ilmiönä sinänsä. Toimintateorian ottaminen tämän tutkimuksen analyysiin avuksi oli luonnollinen valinta, sillä tutkimus koskee sosiaalisia järjestelmiä, joiden tutkimista varten toimintateoria on kehitetty.

Toimintateorian pioneerina pidetään venäläistä psykologia Aleksei Leontévia, ja sitä ovat kehittäneet edelleen monet sosiologit, kuten suomalainen Yrjö Engeström, jonka versiota toimintateoriasta käytän tämän tutkimuksen apuna.

Toimintateoria viittaa myös sosiologi Jürgen Habermas'n kommunikaatioteoriaan. Hänen mukaansa toiminta on yhteiskunnan perusyksikkö ja kommunikatiivisia järjestelmiä voidaan kuvailla eri toimintojen kautta. Toiminnassa subjekti voi toimia neljällä tavalla, joista yksi, nimittäin strateginen toiminta, perustuu päämäärärationalisuuteen. Loput kolme tapaa perustuvat kommunikatiiviseen rationalisuuteen ja ne erotetaan sen mukaan, mikä on kielellisen toiminnan puheenaiheena.

Strateginen toiminta on tavoite-orientoitunutta, ja onnistuu vain, mikäli tavoite saavutetaan välittämättä siitä, mitä se vaatii toimijoilta tai muilta ihmisiltä (esimerkiksi pankkiryöstö).

Normatiivisesti järjestäytynyt toiminta perustuu toimijoiden välisiin yhteisiin normeihin ja arvoihin ja on orientoitunut tietynlaisen käyttäytymisen uusintamiseen (esimerkiksi uskonnolliset rituaalit).

Dramaturginen toiminta on samantyyppistä, kuin strateginen toiminta, mutta se keskittyy muiden reaktioihin. Se pyrkii herättämään jonkin tietynlaisen kuvan toimijasta muiden keskuudessa.

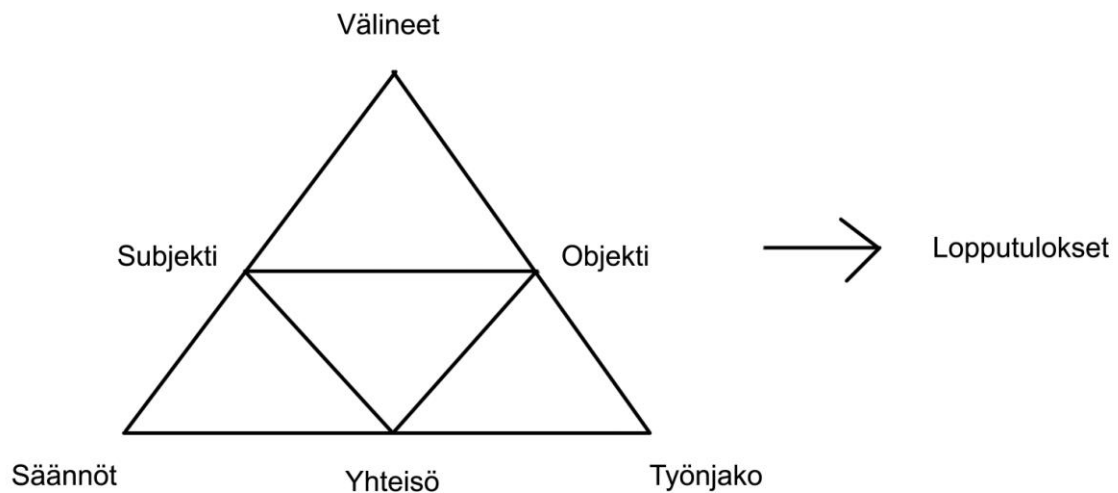
Kommunikatiivinen toiminta tarkoittaa sitä, että kaksi tai useampi ihminen ovat keskenään vuorovaikutuksessa ja koordinoivat toimintaansa kulloisestakin tilanteesta yhteisesti muodostamansa tulkinnan kautta. Se on sananmukaisesti kommunikaatio-orientoitunutta toimintaa, joka vaatii ymmärrystä ja yhteistyötä. (Jürgen Habermas 1986, s84-86.)

Toimintateoria käsittää toiminnan jatkuvaksi prosessiksi. Leontevin mukaan toiminta on elintärkeää ihmiselle sosiaalisena yksilönä. Kukaan ei voi olla olemassa yhteiskunnassa ilman, että osallistuu erilaisiin sosiaalisiin aktivitetteihin, kuten materiaalituotantoon tai poliittisiin, tieteellisiin, koulutuksellisiin tai viihteellisiin toimintoihin. Toiminta on prosessi toimijan ja tavoitteen välillä ja välittyy artefaktein. Subjekti (toimija) on tiedostava tekijä tai joukko tiedostavia tekijöitä. Objekti (tavoite) on jokin osa maailmasta, jonka ympärillä subjekti toimii. Subjektia toimintaan motivoiva objekti voi olla materiaallinen tai materiaaliton. Artefaktit ovat työkaluja tai välineitä, jotka mahdollistavat toiminnan. Leontev mieltää siis toiminnan subjektin ja objektin välissä olevaksi linkiksi. Objekti tarjoaa toiminnalle motiivin ja antaa toiminnalle suunnan. Objektin takana on aina jokin tarve tai halu, johon toiminta vastaa. (Leontèv 1981, s.44-46.)

Tässä tutkimuksessa käytin Yrjö Engeströmin kehittämää lähestymistapaa toimintateoriaan. Hän on käyttänyt tätä teoriaa käytännön analyysin apuna esimerkiksi tutkiessaan suomalaisen sairaalan toimintarakenteita. Toimintateorian avulla hänen onnistui pilkkomaan kyseisessä sairaalassa

käytössä olleet kommunikaatorakenteet pienimmiksi osatekijöiksi, mikä helpotti ongelmien juurien havaitsemista ja auttoi häntä ja hänen työryhmäänsä kehittämään uudenlaisen, toimivamman kommunikaatiojärjestelmän sairaalan eri osastojen välille. Tämän teorian tärkein anti onkin se, että sen avulla voidaan strukturalisoida tutkimuksesta saatua tietoa, erottaa toiminnan eri elementit toisistaan, jotta niiden analyysi helpottuisi. (Engeström 2001.)

Käytin Engeströmin toimintateoriaa aineiston analyysin päävälineenä. Aineistona oli haastatteluvastaukset sekä observointipäiväkirjat. Tämän lähestymistavan avulla voi analysoida helposti: 1. toiminnan subjektia, 2.toimijoiden normeja, sääntöjä ja arvoja, 3.yhteisöjen toimintarakenteita, 4. toiminnassa käytettyjä metodeita ja välineitä, 5. työn- ja vastuunjakoa, 6. objekteja ja toiminnan päämääriä, joihin liittyy myös subjektin henkilökohtaiset motiivit sekä 7. toiminnan lopputuloksia. Nämä kaikki toiminnan elementit ovat kosketuksissa toisiinsa ja vaikuttavat toinen toisiinsa. Toimintateoriaa käyttäneiden tutkijoiden ensimmäinen sukupolvi keskittyi vain toiminnan kolmen elementtiin (subjektiin, objektiin ja välineisiin), ja loput, joskus hyvin tärkeät elementit jäivät huomiotta analyyseissä. Engeströmin lähestymistavan mukaan kaikki seitsemän elementtiä on otettava huomioon, jotta saataisiin mahdollisimman kattava kuva toiminnasta.

Kuva 1: Toiminnan rakentuminen

Olen analysoinut tarkkailemiemme yhteisöjen toimintaa tähän teoriaan perustuen. Analyysi seuraa seitsemää vaihetta. Analysoin:

1. toiminnan objektia. Tutkimuksessani luen objektiksi tavoitteet, ideaalit ja toivotut lopputulokset.
2. subjektiä, eli tiedostavaa toimijaa tai toimijoita.
3. yhteisöä, eli sitä toimijoiden joukkoa, joka on sitoutunut toimintaan sekä ne, jotka ovat kosketuksissa toimintaan sosiaalisen, kulttuurisen tai maantieteellisen kontekstin kautta.
4. välineitä tai työkaluja, joita käytetään toiminnassa objektin saavuttamiseksi. Väline määrittelee toimijan ja toimintarakenteen välistä interaktiota. Analysoin sekä teknisiä välineitä että tietoa ja taitoakin.
5. työnjakoa.
6. sääntöjä, normeja ja arvoja, jotka ovat hyväksytyjä lakeja tai ohjeita, jotka on säädetty toiminnan pohjalle.
7. toiminnan lopputuloksia.

Analysoin kummatkin tarkkailemamme hankkeet vuorotellen tämän toimintateorian kautta.
Ensimmäiseksi analyysin kohteena on Sirkus Supina.

3. Sirkus Supinan ja Värien helmikuun toiminnan rakentuminen

3.1 Sirkus Supina

Sirkus Supina on ei-kaupallinen yhdistys, joka käsittää 13 aktivista jäsentä sekä useita avustajia. Yhdistys toimii omakustannepohjalta. Yhdistyksen tavoitteena on tuottaa ja esittää modernia sirkustaidetta, pääpainona jokakesäinen sirkustapahtuma Suodenniemen Lahdenperän kylässä, syvällä maaseudulla Tampereen ja Porin välimaastossa. Esitykset järjestetään suuressa heinäladossa peltojen keskellä (kuva 2).

Kuva 2: Sirkuslato Suodenniemellä Lahdenperän kylässä.

Toiminnan tavoitteena on tarjota taidetta ja kulttuuria sinne, missä sitä on harvoin saatavilla. Supina on lähtöisin serkusten Pilvi Sipilän ja Suvi Marttilan lapsuudenaikaisesta sirkusharrastuksesta. Sipilöillä on kesämökki Suodenniemen Lahdenperän kylässä ja serkukset ovat viettäneet kylässä paljon aikaa syntymästään saakka. Sipilä on harrastanut sirkusta Tampereella Sorin Sirkuksessa ja on opettanut omaksumiaan temppuja serkulleen Suville. Yhdessä serkukset esiintyivät joka kesä mökin pihassa vanhemmilleen ja naapureilleen vuodesta 2002 alkaen. Ensimmäinen esitys (Distancia) julkiselle yleisölle pidettiin naapurin heinäladossa vuonna 2005 noin 30 katsojalle. Mukaan suunnitteluun ja toteutukseen oli tuolloin otettu Sipilän ja Marttilan sisarusia sekä vanhempia, jotka oli värvätty näyttelijöiksi sekä teknisiksi avustajiksi. Esitystä mainostettiin läheisillä maitolavoilla ja nimi Supina vakiintui tuolloin ryhmän nimeksi. Tästä ensimmäisestä julkisesta esiintymisestä lähtien Supinan esitykset ovat keränneet vuosi vuodelta yhä enemmän yleisöä ja saavuttanut aseman hyvin tunnettuna kulttuurisena toimijana Lahdenperän ja läheisten kylien asukkaiden keskuudessa. Joka vuosi Supinan riveihin on värväytynyt myös uusia jäseniä, mutta sukulaisuuteen perustuva alkuperäiskokoonpano on säilynyt, joskin vanhemmat ovat väistyneet esiintymislavalta taustalle huoltojoukkoihin. Nykyiset Supinan jäsenet ovat nuoria aikuisia eri ammattialoilta. Suurin osa on opiskelijoita ja vain yksi taidealalta (minä).

Kuva 3: Supinan perustajajäsenet, Pilvi Sipilä ja Suvi Marttila trapetsilla 2011.

Sirkus Supina kutsuu myös paikallisia nuoria esiintymään kesänäytöksiin ja käsikirjoittaa heidät sisään esityksiin heidän omien halujensa ja taitojensa perusteella. Usein paikalliset nuoret suunnittelevat ja toteuttavat esityksiin tanssikohtauksia tai auttavat käytännön työssä, kuten lavasteiden rakentamisessa. Kesäesityksiä valmistellaan koko vuoden ajan, mutta lavasteiden rakentaminen ja esitysten varsinainen harjoittelu aloitetaan muutamaa viikkoa ennen ensimmäistä esitystä. Supinan jäsenet asuvat valmistelevan jakson aikana yhdessä Sipilöiden kesämökillä, joka sijaitsee esityspaikkana toimivan ladon lähistöllä. Viimeiset viikot esitystä valmistellaan siis yhdessä ympärivuorokautisesti. Ruoat valmistetaan yhdessä ja kaikki nukkuvatkin samassa tilassa.

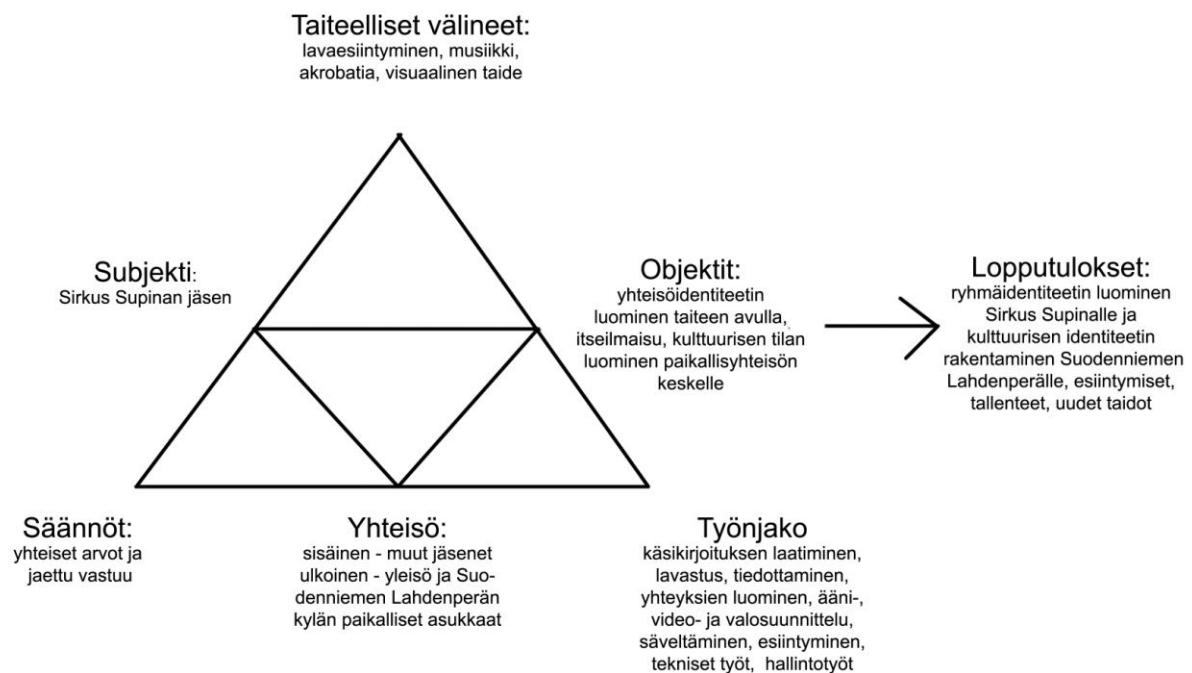

Kuva 4: Yleisöä menossa katsomaan Sirkus Supinan vuoden 2010 esitystä Kärpäsestä härkänen.

Sirkus Supinan esitykset sekoittavat teatteria, visuaalista taidetta, elävää musiikkia ja sirkustaidetta amatööripohjalta. Tarinalliset käsikirjoitukset ovat Supinan omaa tuotantoa ja esityksillä on usein tulkintaa vaativa visuaalinen muoto. Esimerkiksi vuoden 2011 esitys ”Suodenniemen näkymätön mies” käsitteli yksinäisyyden teemaa ja sitä, kuinka erilaisuus näyttäytyy yhteiskunnassa. Päähenkilönä esityksessä oli näkymätön mies, jonka oloa näyttämöllä ei voinut havaita muuta kuin toisten esiintyjien reaktioista, lavalta kantautuvista äänistä, ilmassa leijuvista esineistä ja varjoista.

Vuoden 2012 esitys otti kantaa ilmastonmuutokseen liittyviin asioihin. Esityksessä turhaketta valmistanut tehdas riistäytyi omistajan (sika) hallinnasta ja saastutti läheistä metsää ja pakotti metsän eläimet etsimään keinoja metsän elvyttämiseksi.

Osallistuimme yhdessä mieheni Aleksei Shcherbininin kanssa Sirkus Supinan toimintaan observoiden sitä koko toimintakauden 2012 ajan, ja haastattelimme suurimman osan varsinaisista jäsenistä. Analysoimme Supinan toimintaa aiemmin esiteltyyn toimintateoriaan nojaten.

Kuva 5: Sirkus Supinan toimintajärjestelmä

Toimintateorian mukaan kaikkia toimintajärjestelmiä voidaan analysoida kuvailemalla sen osia.

Tällaisia osia ovat:

1. subjekti; ryhmä tiedostavia toimijoita (tässä tapauksessa Sirkus Supinan jäsenet),
2. objekti; asiat, jotka yritetään saavuttaa,
3. välineet, joita objektin saavuttamiseksi käytetään,
4. säännöt; yhteiset arvot,
5. yhteisö (tässä tapauksessa Supinan sisäinen, sekä paikallinen yhteisö ja yleisö),
6. työnjako; rakenteellinen ominaisuus, joka auttaa jakamaan vastuuta.

Yllämainittujen komponenttien avulla syntyy toiminnan lopputulos, toiminnan vaikutus yhteisöön tai yhteiskuntaan.

Subjekti ja objekti Sirkus Supinan toiminnassa

Kuva 6: Sirkus Supinan jäseniä kesäkuussa 2011.

Kuten aiemmin mainittu, Sirkus Supina koostuu 13 pysyvistä jäsenestä, joita voit nähdä kuvassa 6. Subjekti tiedostavana toimijana voidaan määritellä sisäisten ja ulkoisten seikkojen kautta.

Ulkoisissa seikoissa, jotka ovat kytköksissä paikalliseen yhteisöön ja yhteiskuntaan, kaikki Sirkus Supinan jäsenet ovat tällaisia tiedostavia toimijoita. Sen sijaan sisäisissä seikoissa jokainen Supinan jäsen on yksilöllinen toimija omine tavoitteineen, ajatuksineen ja taitoineen.

Haastattelujen mukaan yhteinen tavoite (objekti), jota kaikki Supinan jäsenet yrittävät tavoittaa, on yhteisön taustatuen mahdollistama itseilmaisu sekä ryhmäidentiteetin rakentaminen yhteisen luovan toiminnan kautta. Yksi haastattelujen mukaan eniten jäsenten kesken jaettu tavoite on sujuva

dialogi paikallisen suodenniemeläisen yhteisön kanssa. Tärkeänä pidettiin erityislaatuisen kulttuuritapahtuman järjestämistä tiettyyn paikalliseen, maantieteelliseen ympäristöön ja sitä kautta kulttuurihistorian rakentaminen tähän paikkaan.

Yksilöllisistä tavoitteista mainittiin esimerkiksi uuden oppiminen, uusien kokemusten saaminen, uusien taitojen kehittäminen, jokapäiväisestä elämästä pakenemisen kokemus, sekä kokemus siitä, että asioita voi tehdä ilman isoa taustaorganisaatiota. Lisäksi Supinan toimintaan osallistumisen positiivisista vaikutuksista mainittiin aktiivisena pysyminen, masennuksen ennaltaehkäisy ja yksilöllisten ideoiden toteuttamisen mahdollisuus ryhmässä.

”Ihmiset tajuaavat, että voi tehdä melkein mitä tahansa. Sinun ei tarvitse olla missään isossa organisaatiossa, oikeassa teatterissa tai sellaisessa. Voit vain löytää tyhjän ladon ja tehdä mitä tahansa, mitä haluat esittää ihmisille.” –Supinan jäsen 2

Haastatteluissa kaikki käyttivät sanoja “yhteisö” (community), “itseilmaisu” (self-expression) ja ”luovuus” (creativity) vastauksissaan kysymykseen tärkeimmistä asioista Sirkus Supinan toiminnassa.

Kuva 7: Tanssikohtaus vuoden 2010 esityksestä Kärpäsestä härkänen.

Arvot ja yhteisö

On tärkeää, että toimintarakennelman sisällä olevat toimijat jakavat yhteisen arvoperustan. Melkein kaikki tätä tutkimusta varten haastatellut Sirkus Supinan jäsenet sanoivat, että he eivät haluaisi Sirkus Supinan toiminnan muuttuvan kaupallisempaan suuntaan. He kaikki uskovat, että vapaaehtoisuuteen perustuva toiminta antaa tarvittavan määrän toiminnanvapautta ja tekee toiminnasta erityisempää ja jollain tavalla läheisempää paikallisen yhteisön asukkaille.

Haastatteluissa kävi ilmi, että jäsenet eivät halua Supinan muuttuvan osaksi viihdeteollisuutta tai kaupallista kulttuuria. Ammattimaisempi, taloudelliseen hyötyyn tähtäävä toiminta saattaisi synnyttää kuilun tekijöiden ja yhteisön väliin. Kuten sanottu, Supinan päätarkoituksena on luoda yhteisöllistä toimintaa vapaaehtois pohjalta rahan tienämisen tai ammattimaisuuteen tähtäävän toiminnan sijaan. Jäsenet pitävät toimintaa lähinnä harrastuksenaan. Palkkatyönä se voisi tuoda yhteisöön joitain ei-toivottuja asioita, kuten kilpailua, hierarkisia valtasuhteita sekä luovuuden ja vapaan ilmaisun rajoittamista. Sirkus Supinan jäsenet käyttävät vapaa-aikaansa kulttuuritapahtumien järjestämiseen tuodakseen jotain erityistä paikallisen kylän ihmisten tavoitettaviin.

Haastatteluissa kysyimme, mitä tapahtuisi, jos Supinan toiminta olisi kaupallisempaa. Vastausten perusteella toiminnan omintakeisuus häviäisi.

“(siitä häviäisi) kaikki. Se on niin omaperäistä nyt. Se menettäisi kotikutoisuuden. Siitä tulisi tylsää, jos tekisimme sitä rahan takia. ..Toisaalta olisi mukavaa, jos useammat ihmiset löytäisivät tämän, sillä niin monet ovat nauttineet tästä.” –Supinan jäsen 3

“Olisi mukavaa, jos olisi enemmän esityksiä,. ..mutta meille ei makseta, kuten sanoin. On vaikeaa löytää tälle aikaa.” (Haluaisitko, että teille maksettaisiin?) ”En oikeastaan. En usko, että kukaan tekee tätä rahan vuoksi.” –Supinan jäsen 4

Tavoitteen (objektin) tärkeys mainittiin myös. Yksi vastaajista kertoi motivaation olevan tärkein tekemisen mielekkyyteen vaikuttavista tekijöistä. Toiminnan muuttaminen kaupallisempaan suuntaan voisi muuttaa joitain olennaisia osia motivaatiossa ja korvata ne jollain muulla.

”motivaatio muuttuisi. ..Yleensä vapaaehtoistyössä, missä tahansa, mitä tekeekin ilman korvausta, sitä vaan nauttii tekemisestä, siitä on kiinnostunut ja se on tärkeää.” -Supinan jäsen 2

Suodenniemi

kuva 8: Suodenniemen kunnan keskus

Suodenniemi on Pirkanmaalla sijaitseva kunta, joka liitettiin Sastamalan kaupunkiin vuoden 2007 kuntauudistuksessa yhdessä Vammalan, Mouhijärven ja Äetsän kanssa. Suodenniemi sijaitsee 70 kilometriä Tampereelta Porin suuntaan ja siellä on 1346 asukasta, noin 6 asukasta neliökilometriä kohden. Yhteiskunnan rakennemuutoksen ja maatalouteen kohdistuvien uusien EU –pykäliden takia Suodenniemelläkin laajasti harjoitetun maatalouden kannattavuus alkoi viime vuosikymmenen lopulla laskea, mikä aiheutti runsaasti poismuuttoa. Sen seurauksena kunnan väkiluku kääntyi

dramaattiseen laskuun. Tänä päivänä palvelut työllistävät alueella eniten, vaikka vielä 1980-luvulla Suodenniemi tunnettiin työrakenteeltaan Suomen maatalousvoittoisimpana kuntana (Lahdenperän kyläyhdistys 2001). Vakituisten asukkaiden lisäksi alueella on runsaasti kesämökkejä.

Nykyään alueella on vain vähän kulttuuritoimintaa. Sirkus Supinan lisäksi Suodenniemellä toimii harrastelijapohjainen kesäteatteri, joka kerää esityksiinsä noin 60 katsojaa joka kesä. Suodenniemen ja ympäristökuntien median tehtäviä hoitaa Tyrvään Sanomat –lehti, jossa huomioidaan kaikki alueen uutistapahtumat. Sirkus Supina on oikeutetusti ilmestynyt lehden sivuille useampaan kertaan. Kiittelevät sanat peilaavat paikallista suhtautumista Supinaan ja näyttää, kuinka tärkeä toimija siitä on tullut Suodennimen kulttuurielämässä.

“Lahdenperän Rantakulmalla Jaakolan suulissa sudet ulvovat, alkuasukkaat tanssivat keihäineen, lennetään raketeilla, esitetään huimia trapetsitemppuja ja rokki soi. Sirkus Supina ilahduttaa kyläläisiä, kesäasukkaita ja kauempaakin tulleita kahdella suulintäydellä näytöksellä.” (Tyrvään Sanomat, 7.8.2010)

ILLAN kohokohta oli Pilvi Sipilän ja Suvi Marttilan trapetsiesitys.

Suodenniemi

Sirkus saapui taas Jaakolan suulille

Aidit tulivat itkien halaa-
maan esintyjä upeiden
näytösten jälkeen.

MARKKU SELIN

Lahdenperän Rantakul-
malla Jaakolan suulissa su-
det ulkuvat, alkuasukkaat
tanssivat keihäineen, lenne-
tään raketeilla, esitetään hui-
mia trapetsitemppuja ja rok-
ki soi. Sirkus Supina ilahdut-
taa kyläläisiä, kesäasukkaita
ja kauempaakin tulleita kah-
della suulintäydellä näytök-
sellä.

Tampereilainen **Pilvi Sipi-**
lä, 20, meni 9-vuotiaana So-
rin sirkukseen. Kesänsä Pil-
vi vietti mökillä Rantakul-
malla. Usein mökillä oli myös
samanikäinen serkku **Suvi**
Marttila Vaasasta.

"Suvi on luontainen lah-
jakkuus. Hän oppi nopeasti
temppuja, jotta opetin. Kesä-
llä 2002 pidimme ensimmäi-
sen näytöksen mökin pihas-
sa perheillemme. Seuraavi-
na kesinä pihasirkukseen tu-
li naapureitakin ja 2006 sir-
kusnäytös oli Harri Ruskeen
suulissa. Kolme vuotta sitten
näytökset siirtyivät tähän

Jaakolan suuliin. Pari kesää
jää väliin. Nyt saimme isom-
man porukan kokoon ja pää-
siaisesta asti olemme valmis-
telleet tänään nähtäviä esi-
tyksiä", Pilvi Sipilä tiivistää
Sirkus Supinan historian.

Vaikka vaia Pilvi ja Suvi
temppuilevat trapetsilla, niin
esityksessä on mukana tois-
takymmentä kaveria. Pilvin
poikakaveri Oskari Kausiala,
Marja Sipilä ja Tiina Marttila
olivat mukana jo suunnittelu-
ja käsikirjoitusvaiheissa.

Oskarin neljän hengen bän-
din mukanaole varmistui, et-
tä lähitienoos tunti jo harjoit-
teluvaiheissa sirkukseen ole-
van kylällä. Lähellä laidun-
tava Ruskeen Roosa-tamma-
kin iskee jo toisen näytöksen
aikana tyytyväisenä kaviolla
kenttää Oskarin orkesterin
tahdissa.

Tanssijat Laviasta
ja Kiihoisista

Lavialainen **Pennina Lau-**
ren oli pikkutyttö Ranta-
kulmalla enonsa luona. Hän
tutustui silloin Pilviin ja Su-
viin yhteisissä leikeissä. Pen-
nina harrastaa tanssia ja hän
oli mukana jo kolme vuotta
sitten sirkusesityksessä. Nyt

hän houkutteli kiihoislaisen
Venla Kokon tanssikaverik-
seen.

"Lupasimme tulla tans-
simaan mitä ja mihin väliin
suunnitteluryhmä haluaa."

"Näissä pikkukylissä on
vähän tapahtumia. Uskom-
me, että tällaista tulevat kat-
somaan ne, joita oikeasti
kiinnostaa, kun jotain järjes-
tetään. Tulemme jatkossakin
mukaan, jos vaan mahdollis-
ta", toteavat Venla ja Penni-
na.

Tyttöjen tanssi on kiin-
teä osa käsikirjoituksen mu-
kaista juontaa. Taputuksista
kin päätellen Venla ja Penni-
na hallitsevat harrastuksen-
sa.

Esityksissä on niin paljon
yleisiä, että pienimmät pää-
sevät penkkirivin eteen pat-
joille istumaan. Alkuasuk-
kaiden keihäät tai susien ul-
vonta ja hiiviskely sermin ta-
kana saavat etummaisten il-
meet totisiksi. Näytöksen
jälkeen kukaan ei tunnusta
pelänneensä edes susia.

"Nehän olivat vaan siel-
lä verhon takana", toteavat
7-vuotias **Inka ja Meri**.

"Eihän niissä ollut oikea-
ta sutta muuta kuin kuono

ja häntä", paljastavat pojat,
jotka juoksevat katsomaan
moottoripyörää.

Inka palaa luoksensa ja
esittelee ylpeinä saunakuk-
kaa, jolla on elävä perhonen.
Muun yleisön avulla Inkan
löytö määrittyy sateen piek-
semäksi kaaliperhoseksi.

Tunnistuksen jälkeen Inka
esittelee itsensä pyytämättä.
"Minä olen **Inka Itäsalo**
Konalasta Helsingistä. Isona
minusta tulee lintutieteilijä.
Tunnen jo aika monta lintua.
Olen täällä mummon mökil-
lä. Se on se punainen mökki
tuolla, kertoo Inka ja lupaa
tulla toiseenkin näytökseen.

Viikko valmistelua,
päivä purkamista

Sirkuksen ydinjoukko on ra-
kentanut koko edeltävän vii-
kon puimasuulla sirkusaree-
naksi. He kiittävät Kaarinaa,
että saivat heinättömän suu-
lin käyttöön. Seinien raot
piti peittää pahvilla. Turval-
listen trapetsien ja orsien va-
rassa roikkuvien renkaiden
asettelun lisäksi piti rakentaa
katsomo puolen kylän penk-
keineen, valot, savut, esiri-
put, sermit, ääni- sekä kuva-
tehosteet ja ties millä synny-
tettiin lumisade tai syksyinen
lehtien varisuu.

Rakentamisessa ja var-
sinkin purkamisessa autta-
vat myös Pilvin ja Suvin van-
hemmat.

Mikä sitten saa nuoret ai-
kuiset uhraamaan armonsa,
aikansa ja rahaakin kyläsir-
kuksen onnistumiseksi?

"Meillä on ollut rankka
viikko, mutta kivaa yhdessä
rakentamisessa ja treeneissä.
Välillä on pitänyt käydä Mär-
käjärven uimassa. Hyvä jos
yleisö tykkää."

"Ja kyllähän sekin palkit-
see, kun aidit tulevat itkien
esiripun taakse halaamaan
ja kiittelemään", Pilvi Sipilä
paljastaa tärkeät sirkuslais-
ten innoittajat.

OSKARIN bändi osasi pitää hauskaa myös suulin ulkopuolella.

HURJIMPIEN sirkustemppujen taltajat, Pilvi Sipilä ja Suvi Marttila, kukitettiin viihdoilla, koska sauna odotti taiteilijoita.

Kuva 9: Sirkus SupinaTyrvään Sanomissa 7.8.2010

Sirkus Supinasta onkin tullut nyt useita vuosia alueella toimittuaan tärkeä osa Suodennimen kulttuuria. Supina on onnistunut luomaan erityisen siteen ihmisten välille ja tehnyt Suodenniimestä tunnetumman myös niiden kauempana asuvien ihmisten keskuudessa, jotka matkustavat paikkakunnalle Supinan esitysten vuoksi. Supina on esiintynyt useissa sanomalehdissä myös

Sastamalan ulkopuolella. Artikkelit Aamulehdessä vuonna 2008 toi näytöksiin katsojia Tampereelta asti.

Kommunikaatio Sirkus Supinan ja paikallisen yhteisön välillä perustuu lämpimään yhteistyöhön ja avunantoon. Supina lainaa latoa esityksiin naapurilta, sähköä toiselta ja penkkejä katsomoon kolmannelta. Paikallisen päiväkodin työntekijät pyörittävät esitysten yhteydessä kahvilatoimintaa, koska Supinalla ei ole väliaikatarjoilun järjestämiseen resursseja omasta takaa. Kuten aiemmin mainittu, Supina kutsuu paikallisia nuoria avustamaan ja esiintymään esityksiin. Voidaan siis sanoa, että Supina ei ainoastaan luo vuorovaikutusta jäsentensä välille, vaan myös paikallisten asukkaiden välille. Haastatteluissa Supinan jäsenet korostivat lokaation merkitystä.

“Luulen, että monet ihmiset ovat iloisia siitä, että meillä on tämä sirkus. Suodenniemeläisillekin sirkus on hyvin tärkeä, sillä he eivät usein pääse näkemään mitään tällaista.” –Supinan jäsen 3

”Siellä on paljon vanhoja ihmisiä, jotka tulevat joka vuosi, ja esimerkiksi yksi meidän naapuri, 50-vuotias mies sanoi, että ’tämä on minulle parasta terapiaa’ ja että ’tämä on paras asia kesässä’. Uskon, että on paljon ihmisiä, jotka ajattelevat niin. Toivon. Olen kuullut sellaista pariltakin ihmiseltä.” –Supinan jäsen 2

Välineet ja työnjako

Sirkus Supinan toiminta käsittää jokavuotiset kesäesitykset, joskus talviesityksiä ja vuonna 2012 Supina suuntasi uudelle toiminta-alueelle työpajojen muodossa. Supina järjesti sirkustyöpajan Värien Helmikuu-tapahtumassa ja Tampereen yliopistolla ylioppilaskunnan jäsenille keväällä 2012. Supinan toiminnassa pääasiallisia välineitä ovat musiikki, lavaesiintyminen ja sirkustaide. Supinan jäsenet tekevät kaiken itse lavastuksesta pukujen ompeluun. Vastuualueet jaetaan jäsenten toiveiden ja taitojen mukaan. Joitain tehtäviä jaetaan kaikkien kesken, kuten lavasteiden rakennus sekä päätöksenteko rakennusvaiheessa esiintyvissä kysymyksissä. Kuitenkin jotkut haastattelemistamme Supinan jäsenistä mainitsivat ongelmaksi epätasaisesti jaetut vastuualueet.

“Työn määrä ei ole jakautunut tasaisesti jäsenten kesken. Ehkä on tarpeellistakin, että jotkut tekevät muita enemmän, mutta tässä olisi kuitenkin kehitettävää.” –Supinan jäsen 3

”(käsikirjoittajat) me teemme suurimman työn. Käsikirjoittaminen on isoin työ ja luonnollisesti koko organisaatio pyörii sen ympärillä.” –Supinan jäsen 4

Pääongelmana epätasaisen työnjaon syntymisessä on sirkuksen jäsenten välisen kommunikaation vaikeus vuoden aikana. Jäsenet asuvat kaukana toisistaan, ja se luo ongelmia kommunikointiin. Supinan jäsenet käyttävät apunaan sosiaalista mediaa keskustellakseen organisaation asioista ja kokouksia järjestetään myös pitkin vuotta. Kuitenkin niillä jäsenillä, jotka asuvat lähekkäin ja jotka pitävät yhteyttä toisiinsa päivittäin muutenkin, on muita parempi mahdollisuus tehdä enemmän, kuten järjestää erilaisia työpajoja, laatia käsikirjoitusta ja tehdä suunnitelmia tulevaisuuden varalle. Toinen Supinan kohtaama ongelma on vähäinen käytettävissä oleva aika itse esitysten rakentamiseen. Jäsenillä ei ole usein paljoa vapaa-aikaa esitysten kokoamista varten, muiden töiden ohella.

“Joskus on vaikeaa (valmistella esitystä), koska meillä kaikilla on kesätyöt rahan takia ja joskus on todella vaikeaa löytää aikaa tämän tekemiseen.” –Supinan jäsen 1

Mutta kuten ylempänä mainittu, vaikka Supinalla on ongelmia rahan ja vapaa-ajan kanssa, kukaan jäsenistä ei haluaisi kehittää toimintaa kaupallisempaan suuntaan, vaikka se saattaisi ratkaista kyseiset ongelmat. Kukaan jäsenistä ei ole halukas saamaan toiminnastaan palkkaa.

Kuva 10: Sirkus Supinan kesäesityksen yleisöä 2010.

Lopputulokset

Haastattelujen avulla selvitimme, että Sirkus Supinan jäsenet pitävät toiminnan kaikkein tärkeimpinä asioina yhteenkuuluvuuden tunnetta ja jonkin konkreettisen asian luomista yhdessä.

“ Kaikkein tärkeintä on tehdä jotain konkreettista ihmisten kanssa, joita pidän ystävinäni. –Ei niin, että mennään yhdessä kävelylle, vaan on olemassa selkeä tavoite, johon tähtäämme yhdessä. Voisin elää ilman sitä (Supinaa), mutta en vaan halua.” –Supinan jäsen 1

“Pyyntöön (tulla mukaan esiintymään) suostumisen jälkeen suhtauduin sirkukseen projektina ja tunsin itseni vähän ulkopuoliseksi, mikä on mielestäni luonnollista, sillä en tuntenut porukasta muita kuin bändini ja Pilvin hatarasti lukiosta. Kuvailen ensimmäisiä kokemuksiani ihmisten kautta, sillä taiteen tekemisen ja sen esittämisen lisäksi Sirkus Supina on minulle juuri ihmisiä, persoonia ja ystäviä. Kun saavuin kesällä Suodenniemelle paria päivää ennen esitystä, tunnelma oli osin jännittynyt ja kaoottinen, sillä esityksen kokoon saamiseksi tuntui olevan liian vähän aikaa. Esitys meni kuitenkin hyvin. En pelännyt mitään, mutta jännitystä aiheutti se, tuleeko esityksestä onnistunut ja onnistunko itse osana esitystä. Jännittävää oli tietenkin myös uusiin ihmisiin tutustuminen. Odotin olevani vain osa projektia, mutta ihmisten välit lämpenivät nopeasti, kun tutustuttiin.” –Supinan jäsen 5

Kuten aiemmin mainittu, Sirkus Supina luo erityisen tunnelman toimintapaikkaansa ja ylläpitää ystävällisiä välejä naapureihin. Se myös luo kollektiivista identiteettiä paikallisen väestön keskelle, sillä esitykset ovat paikkasidonnaisia.

“Konteksti on Sirkus Supinalle hyvin tärkeä, sillä.. Yksi juttu Sirkus Supinassa on se, että tuntuu, että sirkus on todella väärässä paikassa. Sen ei pitäisi olla ladossa keskellä ei mitään ja se juuri tekee siitä niin hienoa. Siinä on niin paljon tunnetta, koska katsojajoukko on niin pieni ja he tuntevat toisensa. Ja he tietävät, että tämä esitys on heille. Sen täytyy tuntua erityiseltä, että 'he ovat tehneet tämän meille'.” –Supinan jäsen 3

Esimerkiksi vuonna 2011 esityksen nimi oli “Suodenniemen näkymätön mies” ja tarina sijoittui Suodenniemelle. Se käsitteli yksinäisyyden eri puolia ja hyvien ihmissuhteiden tärkeyttä niiden ihmisten välillä, jotka asuvat lähekkäin. Esitys suunniteltiin paikalliselle yleisölle ja se sisälsi jopa muutamia kontekstuaalisia vitsejä, joita vain paikallinen yleisö pystyi ymmärtämään (esimerkiksi kertomukset paikallisesta kaupasta ja joistain tietyistä asukkaista ja paikoista). Sirkus Supina näytti esityksessä myös videomateriaalia paikallisista maisemista.

Supinan näkyvyys mediassa on tehnyt Suodenniemestä kulttuurisena paikkakuntana aiempaa tunnetumman ympäröivillä alueilla ja jopa kauempanakin. Joka vuosi eityksiin saapuu yhä enemmän katsojia yhä kaukaisemmista paikoista. Supinan myötä myös ulkomaalaisten kävijöiden määrä on kasvanut räjähdysmäisesti tällä pienellä paikkakunnalla ja tehnyt Suodenniemestä ikäänkuin globaalin kylän. Kesällä 2011 yleisö koostui suomalaisten lisäksi myös venäläisistä, saksalaisista ja jopa Etelä-Amerikkalaisistakin katsojista. Esitysten jälkeen saamiemme kommenttien perusteella he aikovat tulla katsomaan Supinan esityksiä uudestaan ja aikovat

suositella niitä myös ystävilleen. Vuonna 2012 jopa sirkusesityksen tekoprosessiin osallistui yksi saksalainen ja kolme venäläistä avustajaa. Muutamat Suodenniemen paikalliset asukkaat ovat olleet erityisen innoissaan ulkomaalaisista vieraista omassa kylässään ja viritelleet kulttuurienvälistä dialogia heidän kanssaan sirkustapahtuman yhteydessä. Narratiivit, kuten esitysten videotaltioinnit ja ”making of” –dokumentit rakentavat kollektiivista muistia ja vahvistavat yhteistä identiteettiä sekä ryhmän sisällä, että niiden välillä, jotka ovat toiminnan kanssa muuten tekemisissä (esimerkiksi auttavat vanhemmat).

Sirkus Supinan toimintaan osallistuminen vaatii halua kehittää taitojaan ja oppia uutta koko ajan.

”Olen oppinut aika paljon asioita, kuten.. ..Olen alkanut soittaa kitaraa ja oppinut laulamaan ja ehkä vähän näyttelemäänkin. On mukavaa oppia jotain uutta.” –Supinan jäsen 2

Jäsenten luova ongelmanratkaisukyky on tärkeässä roolissa esitystä rakennettaessa.

Käsikirjoituksen muuttaminen lavaesitykseksi on välillä haastavaa, sillä tekijöillä on käytössään vain rajattu tila ja materiaalit. Käsikirjoittajat käyttävät luovaa kapasiteettiaan kirjoittaakseen uskomattoman tarinan, jonka jälkeen sirkuksen ”insinöörit” sovittavat kohtaukset käytäntöön niin näyttävästi, kuin mahdollista. Lato on esimerkiksi syttynyt tuleen (tuli tehtiin keltaisista ja oransseista kankaista ja puisista kannattimista) ja esiintyjähahmot ovat kaivaneet tunnelin ladon alle (illuusio, joka toteutettiin varjojen avulla).

Toiminnan myötä osallistujat oppivat jakamaan ajatuksiaan ja ideoitaan, tekemään käsitöitä ja rakennelmia lavasteiksi, näyttelemistä, maalaamista, tanssimista sekä organisointitaitoja ja taiteellisten tuloksien tulkintaa.

Haastattelujen mukaan sirkuksen jäsenet pitävät myös lopputulosta, eli itse esitystä, hyvin tärkeänä.

”Esityksen tekeminen oli hauskaa, vaikkakin hyvin vaikeaa. Esiintyminen oli superjännittävää. Esityksen jälkeinen tunne oli uskomaton: kaikki jännitys oli poissa. Se oli suuri helpotus.”

–Supinan jäsen 3

Yhteisön jäsenet perinteisesti juhlivat yhdessä ladossa aina viimeisen esityksen jälkeen. Kaikki lähiympäristön asukkaat toivotetaan tervetulleiksi juhlimaan.

Kuva 11: Kärpäsestä härkänen 2010.

3.2 Värien Helmikuu, Pispala

Värien Helmikuu on yhden kuukauden mittainen yhteisötaidetapahtuma, jonka järjestäjinä toimivat tamperelaiset kulttuuriaktivistit. Tapahtuma toteutui helmikuussa 2012. Kuukauden mittaisen ajanjakson aikana Värien Helmikuu –nimen alla järjestettiin kymmeniä eri mittaisia työpajoja, tapahtumia ja keskustelutilaisuuksia. Eri työpajojen vetäjinä toimivat eri henkilöt, joista kukin sai suunnitella työpajaa tai tilaisuutta omien taitojensa tai kiinnostuksensa mukaan. Tavoitteena oli sekoittaa erilaisia taidemuotoja ja kommunikaatiotapoja. Toteutuneita työpajoja olivat esimerkiksi kiehisten veistelypaja, hahmoasupaja, leikkivä vuorovaikutus-paja sekä erilaiset maalaus- ja tanssimusiikkipajat. Erilaisia juhlia ja illanviettoja järjestettiin myös. Koko hankkeen käynnistivät ”mukajuhlat”, joiden lähtökohtana oli eräänlainen teatraalinen leikki. Osallistujia pyydettiin keksimään itselleen uusia identiteettejä ja heille annettiin lupa keksiä tarinoita itsestään tai muista juhlan aikana. Pitkin hanketta järjestettiin myös keskustelutilaisuuksia, joissa normaalit käytössäännöt eivät pätäneet ja epäsovinnaiseen käytökseen kannustettiin.

Pispalan kaupunginosa Tampereella on osoittautunut todella rikkaaksi paikaksi yhteisötaiteen saralla. Alueella toimii useita pieniä kulttuuriyhteisöjä, jotka ovat myös keskenään vuorovaikutuksessa ja kehittelevät yhdessä taidetapahtumia alueelle. Tässä tutkimuksessa keskityn toimijoihin, jotka ovat yhteydessä Pispalan nykytaiteen keskus Hirvitaloon, ja Elävän tulen olohuoneeseen. Värien Helmikuun pääjärjestäjinä toimivat samat neljä aktivistia, jotka ovat perustaneet myös Elävän tulen olohuoneen. Suurin osa Värien Helmikuun tapahtumista järjestettiin Hirvitalolla tai Elävän tulen olohuoneella.

Kuva 12: Hirvitalo

Hirvitalo - Pispalan nykytaiteen keskus on ei-kaupallinen kulttuuritila, joka on avoin kaikille. Sen kattojärjestönä toimii Pispalan kulttuuriyhdistys ry. Yhdistyksen päätavoitteena on elvyttää paikallista kulttuuritoimintaa ja tuottaa erilaisia kulttuuri- ja taidetapahtumia paikallisissa yhteisöissä. Hirvitalolla on tilaa näyttelyille, installaatioille, tapahtumille ja työpajoille kolmen kerroksen verran. Se on omien internet-sivujensa mukaan kodikas puutalo, jossa kuka tahansa voi halutessaan toteuttaa erilaisia tapahtumia tai osallistua erilaisiin työpajoihin tai tapahtumiin vaikka ohikulkumatkalla. Talossa on keittiö ja sauna, ja pihalla on riittävästi tilaa erilaisten ulkoilmatapahtumien järjestämiseen. Lisäksi sieltä löytyy pyöräväja ja pieni puutarha omenapuineen.

Yksi tärkeimmistä periaatteista Hirvitalolla on pysyä ilmaisena sekä näyttelyä pitävälle taiteilijoille, tapahtuman järjestäjille että yleisölle. Toiminnan pysyvän ytimen muodostaa galleriatoiminta sekä erilaiset työpajat ja lukupiirit. Talon toimintatavat tähtäävät yhdessä tekemisen ilmapiiriin luomiseen. Näyttelyjen valvonta ja talon ylläpito hoidetaan pääasiassa vapaaehtoisvoimin. Hirvitalon ympärille on syntynyt monikulttuurinen ja monikansallinen verkosto eri taiteen alojen

toimijoita. Myös taiteilijoita eri puolilta maailmaa vierailee esittelemässä taidettaan ja järjestämässä työpajoja Hirvitalolla. (Hirvitalon internet-sivu 18.3.2013.)

Elävän tulen olohuone on paikka, joka on olemassa erityisesti Pispalan ja Tahmelan alueen asukkaita varten, mutta myös kauempaa tulleet ihmiset ovat tervetulleita sinne viettämään aikaa. Idean takana on neljä aktivistia, jotka kokivat, että lähialueelta puuttuu julkinen tila, jossa mahdollistuu erilaiset kohtaamiset ihmisten välillä, ja johon kuka tahansa voi tulla tuomaan esiin luovia ideoitaan. Olohuoneen toiminta on voittoa tavoittelematonta. Vuokrarahat saadaan kokoon eri tapahtumanjärjestäjien tuntivuokrista.

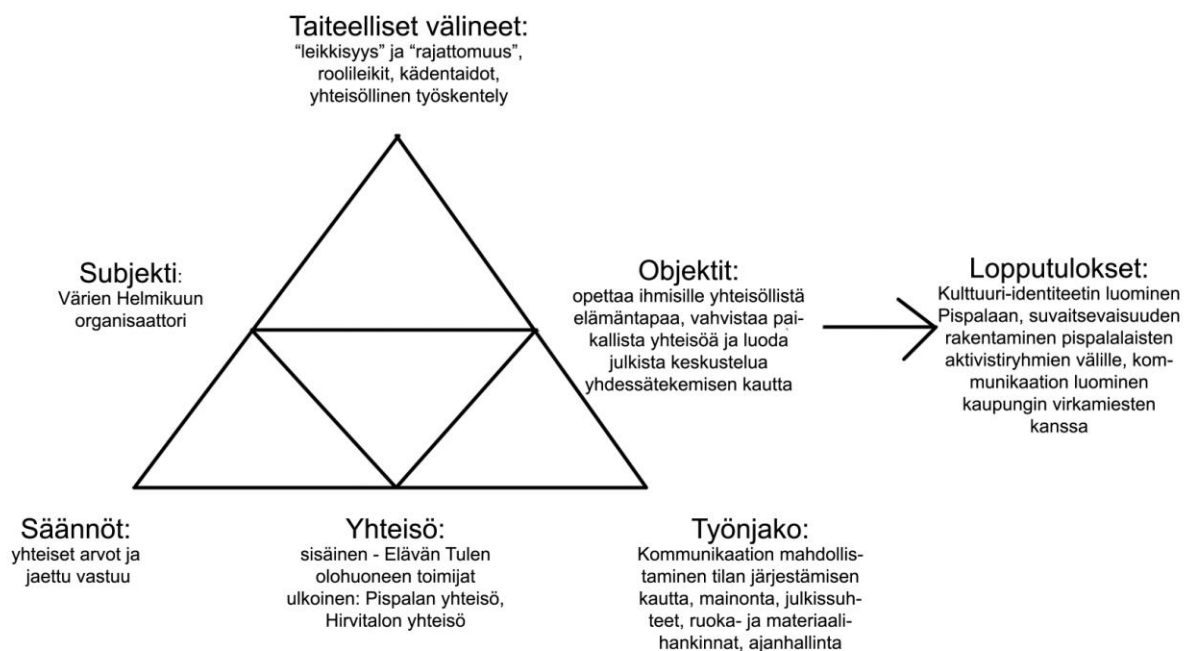
Kuva 13: Elävän tulen olohuone

”Elävän Tulen Olohuone on yhteisöllinen monitoimitila, luomisen ja kohtaamisen keskus. Olohuoneen intentiona on luoda uutta elävää kulttuuria, joka perustuu jakamiselle, luovuudelle, tiedostamiselle ja leikkisyydelle. Tarkoituksena on käynnistää erilaisia luomisprosesseja sekä tarjota tilaa ihmisten välisille kohtaamisille.” (Elävän tulen olohuoneen Internet-sivu 18.3.2013.)

Olohuoneella kokoontuu viikoittain erilaisia ryhmiä ja kuka tahansa saa järjestää paikalla avoimia tilaisuuksia pientä tuntivuokraa vastaan. Tilassa järjestetään esimerkiksi teehuone-toimintaa,

kyläkokouksia, erilaisia hoito-iltoja, joogaa, meditaatiota ja ”open-stage” –tyylisiä esiintymisiltamia.

Sirkus Supina on vuokrannut tilaa tanssiharjoituksen pitämistä varten ja itse olen järjestänyt tilassa taideterapian metodeja soveltavia työpajoja. Tila on siis avoin uusien ideoiden toteuttamiselle pieneen hintaan. Tapahtumia mainostetaan Elävän tulen olohuoneen sähköpostilistan kautta, ja joskus myös läheisten liikkeiden ilmoitustauluilla.

Kuva 14: Värien Helmikuun toiminnan rakentuminen

Värien Helmikuun toiminnassa olen analysoinut samoja asioita, kuin Sirkus Supinankin kohdalla. Yllä näkyvään kaavioon on kirjattu Värien Helmikuun toiminnan rakentumiseen liittyvät osat.

Subjekti ja objekti Värien Helmikuun toiminnassa

Värien Helmikuu –tapahtuman järjestäjinä toimivat sama pispalalainen aktivistiryhmä, joka on perustanut myös Elävän tulen olohuoneen. Värien Helmikuun suunnittelun ydinryhmään kuului neljä aktivistia. Aloimme observoida tätä ryhmää jo marraskuussa 2011, kun ajatus Värien Helmikuu –tapahtumassa oli vasta idea-tasolla, vailla lopullista muotoaan. Aktivistien ajatuksena oli järjestää Pispalaan kuukauden mittainen taidetapahtuma, joka voisi mahdollisesti voimauttaa paikallista yhteisöä ja toimia inspiraationa kaikille osallistujille. Värien Helmikuun internet-sivuilla järjestäjät kuvailevat motivaationsa tapahtuman järjestämiseen liittyvän aktiiviseen, osallistuvaan kansalaisuuteen:

”Emme voi jäädä odottelemaan että kaikki hyvä annettaisiin meille hopeavadilta. Oma-aloitteisuus, pitkäjänteisyys ja yhteinen tahto auttaa saavuttamaan tavoitteet. Päätetään millaisessa maailmassa haluamme elää ja aletaan työskentelemään sitä kohti!” (Värien Helmikuun internet-sivu 18.3.2013.)

Projektin suunnittelu toteutettiin pääosin joka lauantai järjestetyissä kokouksissa (”kyläkokouksissa”) yhdessä paikalle kutsuttujen suunnittelusta kiinnostuneiden paikallisten ihmisten kanssa. Näissä kokouksissa kannustettiin vapaaseen ideointiin ja keskusteltiin siitä, mitkä ideat tulisi ottaa laajempaan käsittelyyn ja miten ne käytännössä voisi toteuttaa tapahtuman aikana. Tapahtuman organisaattorit olivat kiinnostuneita kehittämään tapahtumaa varten uudenlaisen kommunikaatiomallin ja sosiaalisen rakenteen, joiden avulla he voisivat saada paikalliset ihmiset olemaan paremmin ja avoimemmin vuorovaikutuksessa toistensa kanssa. He halusivat luoda puolijulkisen tilan, jossa avoin, tasavertainen vuorovaikutus ja yhdessä luominen mahdollistuisi.

“ On tärkeää tarjota ihmisille tila, johon he voivat tulla luomaan ja löytämään jotain, mitä heillä on sisällä, jota he voisivat luoda.” –Värien Helmikuun aktivisti 1

“Halusimme tavoittaa mahdollisimman laajan skaalan ihmisiä Pispalassa ja Tampereella ja saada erilaiset ihmiset yhdistymään.” –Värien Helmikuun aktivisti 2

“Suomalaisessa kulttuurissa keskustelukulttuuria ei ole kovin helppo luoda. Pidin haastavana luoda keskustelua, puhua, mikäli vastaan tuli ongelmia, sanoa ääneen.” – Värien Helmikuun aktivisti 3

Hankkeen tarkoituksena oli luoda Pispalaan puolijulkinen tila, jossa paikallisilla olisi mahdollisuus ilmaista tunteitaan ja ajatuksiaan ja olla vuorovaikutuksessa toistensa kanssa. Järjestävät halusivat hankkeen kautta käsitellä lähiyhteisöjen kommunikatiivisia ongelmia ja tarjota ratkaisuksi uudenlaisia vuorovaikutuksen tapoja. Omien sanojensa mukaan he halusivat auttaa ihmisiä poistamaan sisäisiä rajojaan paljastamalla arkielämäään liittyviä rutiineja tekemällä jotakin toisin. Tavoitteena oli aikaansaada positiivinen muutos hankkeeseen osallistuvien ihmisten arkielämän konventioihin. Kuten eräs järjestäjästä totesi, hankkeessa sovelletun ”rajattomuuden” idea perustuu siihen, että ihmiset lopulta ymmärtävät, että he voivat tehdä melkein mitä tahansa, ja silti saada yhteisön tuen taakseen. Suunnitteluvaiheessa, joka lauantai järjestetyissä kaikille avoimissa kyläkokouksissa, kaikkien ideoita kuunneltiin, eikä ketään sivuutettu. Jokaisen kokouksen alussa järjestäjät painottivat toisten ideoiden, niiden hulluimpienkin, huomioonottamista.

Eräs tärkeä tavoite Värien Helmikuu –hankkeessa oli muuttaa yleinen ilmapiiri Pispalan kulttuurikeskuksissa ystävällisemmäksi niille lähiseudun asukkaille, jotka eivät ennestään kuuluneet aktivistiyhteisöihin. Nämä pienet kulttuurikeskukset, kuten Hirvitalo ja Elävän tulen olohuone olivat profiloituneet vain pienen, melko homogeenisen kävijäkunnan paikoiksi. Hirvitalolle oli muutaman vuoden saatossa kerääntynyt anarkistihenkisiä kävijöitä, eikä esimerkiksi lapsiperheille sopivaa ohjelmaa järjestetty. Tähän Värien Helmikuun järjestäjät halusivat saada muutoksen ja kutsuivat mukaan kaikki naapuruston asukkaat taustaan tai asemaan katsomatta. Hankkeen tarkoituksena oli luoda yhteenkuuluvuuden tunnetta lähiseudun asukkaiden välille.

Arvot ja yhteisö

Värien helmikuun järjestäjät kuvailivat kysyttäessä itseään vapaiksi taiteilijoiksi, joten Värien Helmikuun kaltaisten aktiviteettien järjestämisen voi nähdä heidän palkattomana päätyönään. Haastatteluissa kaikki neljä Värien Helmikuun järjestäjää mainitsivat yhteisönsä yhteisiksi arvoiksi rakkauden ja avoimuuden toisia kohtaan. Myöhemmin he selvensivät, että tässä tapauksessa rakkaudella ei tarkoiteta mitään romanttista tunnetta, vaan enemmänkin vastuuntuntoa hyvinvoinnin edistämisestä ympäristössään ja demokraattisen tunnelman luomista kokouksiin ja tapaamisiin.

Jaettuna ajatuksena oli tavoittaa arkielämäänsä jumittuneet ihmiset ja auttaa heitä ymmärtämään itsensä osana paikallista yhteisöä.

“Toivon, että he (osallistujat) saivat jotain uusia ideoita normaaliin elämäänsä, nähdäkseen, että he voisivat tehdä asioita toisin. Ja kun he heräävät, he voivat nousta sängystä erilailla tai jotain sellaista, ja kaikki olisi toisin. Emme halunneet käyttää paljoa rahaa materiaaleihin tai tarvikkeisiin. Halusimme luoda uusia ideoita asioita tekemällä, joten se (osallistuminen) voisi auttaa joitain ihmisiä jotka ovat hyvin materiaali-orientoituneita. No, en halua luoda liikaa dualismia, mutta.. Jos he suorittavat normaalia elämäänsä, -käyvät töissä ja niin edelleen, ja jos he ovat toimineet niin hyvin kauan ja.. Tämä rutiini.. Jos he voisivat muuttaa rutiineitaan, edes pieniä asioita. ..Ja (tarkoituksena oli) myös luoda paikka, jossa he voisivat löytää jotain itsestään ja puhua siitä. Ihmisistä voi tuntua, että heillä on jotain sanottavaa, mutteivät tiedä, missä puhua siitä.”

–Värien Helmikuun aktivisti 2

Pispala

Kuva 15: Pispalan harjua

Pispala on Tampereen kaupunginosa, joka sijaitsee Suomen suurimman moreeniharjun päällä, kahden järven, Pyhä- ja Näsijärven väliin jäävällä kapealla kannaksella. Pispalan ominaiskuvaan kuuluu rakentaminen, joka seuraa harjun jyrkkiä muotoja. Pispalassa on hyvin omaperäinen tunnelma: kaupunginosa koostuu pääosin hajan hajan rakennetuista puutaloista pienine puutarhoineen ja mutkikkaista kapeista kujista talojen välissä.

1800-luvun lopulla kosken partaalla sijaitseva Tampere teollistui nopeasti ja lähimaaseuduilta muutti paljon uutta työväkeä kaupunkiin. Uusia, edullisia asuntoja tarvittiin nopeasti. Jyrkänteinen Pispala tarjosi halpaa maata ja rakennusmääräykset olivat löyhempiä kuin kaupungin keskustassa. Työläiset rakensivat talojaan kallioille sinne, mistä löysivät vapaan kohdan ja minne uskalsivat kiivetä. Tällä tavalla Pispala sai alkuperäisen, omintakaisen muotonsa.

Juuri omintakeisuutensa takia alue on sittemmin houkutellut paikalle sen estetiikkaa arvostavia asukkaita saaden tonttien hinnat nousuun. Alueelle on noussut suuria perhetaloja, ja vaatimattomampi rakentaminen on saanut väistyä. Alueen sosiaalinen rakenne on muuttunut, kun

aiemmat monen perheen asuttamat talot on remontoitu yhden perheen huoneistoiksi. Onneksi monia vanhoja rakennuksia on säästetty ja kaupunginosassa on vielä asukkaita monista eri yhteiskuntaluokista. Pispalassa on tänä päivänä niin suuria, moderneja perheasuntoja kuin anarkistien kommuuneita, ja naapurustossa asuu myös useita tunnettuja kulttuurivaikuttajia. Yhteensä alueella on melkein 7000 asukasta.

Pispalassa toimii useita kulttuuriyhteisöjä. Vuodesta 1982 alkaen on järjestetty aina toukokuussa yhden viikonlopun mittainen Pispalan karnevaali, joka kokoaa kaikki naapuruston aktiiviset asukkaat yhteen järjestämään tätä kulttuuritapahtumaa. Karnevaali levittäytyy kyseisen viikonlopun aikana ympäri Pispalaa, tarjoten näyttelyitä, esityksiä ja muita ilmaistapahtumia, jotka ovat avoimia kaikille lähiseudun asukkaille.

Pispalassa toimivat pienet ryhmittymät ovat muodostuneet yhteisten arvojen tai mielenkiinnon kohteiden mukaan. Anarkistiärjestö Musta Pispala ry järjestää keskustelutilaisuuksia ja festivaaleja. Kurpitsaliike kokoaa yhteen alueen puutarhanhoidosta kiinnostuneet ihmiset, ylläpitää julkista puutarhaa sekä promotoi vanhan Pispalan säilyttämisen puolesta. Koska emme voineet tarkastella kaikkia alueen yhteisöjä, valitsimme niistä mielestämme tärkeimmät ja jollain tavalla poikkikulttuuriset. Kuten aiemmin mainittu, tarkastelemiemme yhteisöjen juuret ovat Nykyaidekeskus Hirvitalolla ja Elävän tulen olohuoneella. On huomioitava, että Elävän tulen olohuoneen toiminta on kytköksissä Hirvitaloon, jossa taas on edustettuna iso joukko paikallisia aktivistiryhmiä. Muun muassa Pispalan anarkistit ovat tavanneet kokoontua Hirvitalolla.

Samalla alueella toimivien ryhmittymien välille on syntynyt erilaisiin arvoihin liittyviä erimielisyyksiä ja väärinkäsityksiä. Järjestäjien mukaan Värien Helmikuu on osittain suunniteltu ratkaisemaan näitä kommunikaatio-ongelmia alueen toimijoiden välillä. Observoinnin ja haastattelujen myötä saamiemme havaintojen mukaan Värien Helmikuun järjestäjät olivat huolissaan Hirvitalon yhteisön hyvinvoinnista, koska toimintaan oli tullut mukaan anarkisteja, jotka yrittivät saattaa yhteisöä hajoittavaan toimintaan, kuten alkoholin käyttöön. Kuitenkin Värien Helmikuu –hankkeesta oli neuvoteltava Hirvitalolla kokoontuvien ryhmien kanssa, sillä hankkeen järjestäjät halusivat toiminnan levittäytyvän myös Hirvitalon tiloihin ja pihamaalle.

“Alussa kohtasimme kauheita ongelmia. Ihmiset ajattelivat erilailla, eivätkä uskoneet samoihin asioihin. Kohtasimme välttelyä ihmisiltä, jotka olivat Hirvitalolla. Tietenkin meillä oli konflikti

anarkistien kanssa, jotka halusivat vaan hengaila ja juoda kaljaa. He eivät pitäneet siitä, että siivosimme paikan. En tietenkään voinut tuoda lastani sinne sen tunnelman takia. Mutta nyt asiat ovat muuttuneet, vaikka meillä on vieläkin hieman vaikeuksia ymmärtää toisiamme.” –Värien Helmikuun aktivisti 1

Välineet ja työnjako

Kuten sanottu, Värien Helmikuu järjestettiin pääosin neljän Elävän tulen olohuoneen aktivistin voimin. Suunnittelukokouksia pidettiin viikoittain kolmen kuukauden ajan ennen tapahtuman käynnistämistä. Kokoukset olivat avoimia tilaisuuksia, johon sai tulla kuka tahansa ideoimaan tätä kuukauden mittaista taideleiriä. Kokouksissa oli hyvin vaihtelevasti osanottajia. Kuitenkin, kuten hankkeen pääjärjestäjät myöhemmin totesivat, muiden kuin heidän neljän vaikutus itse tapahtumaohjelmaan jäi lopulta melko minimaaliseksi. Joihinkin työpajoihin heidän onnistui värvätä ulkopuolisia vetäjiä, mutta pääasiassa työ jakaantui näiden neljän pääjärjestäjän kesken, vaikka he kertoivat jo varhaisessa vaiheessa tarvitsevansa lisätyövoimaa viedäkseen projektin loppuun. Ongelmaksi muodostui se, että he eivät onnistuneet löytämään tarpeeksi sitoutuneita ihmisiä, jotka olisivat halunneet työskennellä palkatta yhteisen hyvän eteen.

Hankkeen toteutuksessa järjestäjät käyttivät hyväkseen erilaisia, niin organisaationaalisia kuin taiteellisiakin välineitä ja metodeita. Pääasiallinen organisaationaalinen metodi, jota käytettiin sekä hankkeen suunnittelu- että toteutusvaiheessa, oli avoimet keskustelutilaisuudet, joissa ihmiset jakoivat ideoita ja ajatuksia ja suunnittelivat tulevia tapaamisia. Taiteellisia metodeita käytettiin myös keskustelujen sisällä. Järjestäjät halusivat prosessin aikana noudattaa kahta käyttäytymiseen liittyvää metodia: ”leikkisyyttä” ja ”rajattomuutta”. Rajattomuuden käsitettä haluttiin soveltaa kaikkien osallistujien kaikkeen ajatteluun. Tämä tarkoitti sitä, että osallistujien tulisi päästä eroon

sisäisistä rajoistaan ja alkaa ajatella globaalisti, tuoda esiin mahdottomia ideoita ja koetella käyttäytymisen rajoja.

“Halusimme tässä projektissa ihmisten hyppäävän rajattomuuden ja leikkisyyden tilaan. Toivomme, että he löytäisivät itsestään jotain uutta olemalla avoimempia ja tekemällä jotain hullua. Jos tehdään jotain yhdessä, kuten perataan marjoja, saatetaan löytää luova taso. Halusimme myös sanoa, että on ok epäonnistua ja jättää jotain viimeistelemättä.” –Värien Helmikuun aktivisti 3

Metodin kehittelijän mukaan “leikkisyys” tässä hankeessa oli myös itseilmaisuuksiin ja esiintymiseen liittyvä taiteellinen väline, jonka tarkoituksena oli dominoida osallistujien käytöstä. Tämä tarkoitti käytännössä sitä, että jopa vakava keskustelu saattoi yhtäkkiä muuttua leikkimiseksi ja joissain järjestetyissä aktiviteeteissa ei ollut sen suurempaa motiivia, kuin päästä ulos sovinnaisuudesta ja jäykkyydestä ja saada tuntee, että lähes minkälainen tahansa käytös oli hyväksyttävää. Esimerkiksi Värien Helmikuun seminaaritalaisuuksissa ”seminareissa”, joissa oli tarkoitus antaa jokaiselle tilaa kertoa omista ajatuksistaan, dialogi usein keskeytettiin, koska järjestäjien mukaan keskustelun osapuolet eivät käyttäytyneet tarpeeksi epäsovinnaisesti. Nämä keskeyttämiset aiheuttivat hämmennystä ja ärtymystä joissain osallistujissa.

Ennen ristiriitojen ilmaantumista seminaaritapahtumassa, yksi järjestäjistä avasi leikkisyyden ja rajattomuuden metodien ideoita osallistujille. Heille muun muassa esiteltiin seminaaritalan pöydälle aseteltuja ”taikapurtavia” ja niihin liittyvää metodiikkaa. Järjestäjän mukaan ennen tilaisuuden alkua nautittuina erilaiset pienet syötävät ja juomat vaikuttaisivat keskustelijoihin eri tavoilla. Tarjolla oli esimerkiksi Dimysoksen rypäleitä, joiden oli tarkoitus aikaansaada iloista mieltä, yhtäkkisiä naurunpyrskähdyksiä ja jopa halukkuutta laulamiseen ja tanssimiseen (kuva 16).

Kuva 16: Taikapurtavia Seminarrit –tilaisuudessa Hirvitalolla.

Mielestämme metodi oli kiinnostava ja hyvin kekseliäs, muttei ehkä toiminut parhaalla mahdollisella tavalla seminaaritalaisuudessa, sillä se sai osan osallistujista tuntemaan puhumansa asian toisarvoiseksi. Seminaarissa esitettiin myös eroavia näkemyksiä keskustelun aloittajan (ja tapahtuman järjestäjän) mielipiteisiin. Leikkisyyden metodi ei mielestämme sopinut vakaviin keskustelunavauksiin, sillä joka kerta, kun keskustelun vetäjään nähden eri mielipiteellä varustettu henkilö sanoi kantansa, hänet keskeytettiin ja häntä pyydettiin käyttäytymään oudosti. Muut osallistujat esimerkiksi kannustivat häntä kesken argumentoinnin tanssimaan tai pitelemään käsissään mielikuviuksellista sulkaa, eikä hänen ajatuksiaan kuunneltu loppuun. ”Seminarrien” internet-sivuilla erikoinen käytös selitetään mielenilmauksella, eikä edes nukahtamisen kesken toisen puheen katsottu olevan huonoa käytöstä metodin valossa.

”Toisten kunnioittaminen ja herkkyys ovat aina Seminarrien tärkeimmät lähtökohdat, mutta kaikki normaalit käyttäytymiskoodit eivät täysin päde (tällä tahdotaan mahdollistaa ja antaa lupaa erilaisten kehoilistenkin ilmaisujen tekemisille. Keskustelijan esimerkiksi nukahtaessa ja vajotessa

lattialle, tähän suhtaudutaan vain mielipiteen ilmauksena ei 'huonona käytöksenä'.” (Seminarrien internet –sivu 18.3.2013)

Leikkisyyden ja rajattomuuden konseptia käytettiin siis välineenä, vaikka sen mahdollista vaikutusta saati pontentiaalia ei täysin tiedostettu. Ryhmän paine ja välineen käytön intensiivisyys ja ehdottomuus kohdistui osallistujiin, jotka eivät olleet valmiita siihen tai eivät edes halukkaita käyttämään ennaltamäärättyjä välineitä keskustelutilaisuuden tyypisessä tapahtumassa. Tilaisuudessa ei siis toteutunut parhaalla mahdollisella tavalla Mirja Hiltusen (2009) väitöskirjassaan onnistuneen yhteisötaiteellisen toiminnan edellyttämä avoin, tasavertainen dialogi ja toisten kuunteleminen.

Kuva 17: Seminarrit –tapahtumaan kuului myös erikoinen pukeutuminen.

Toinen Värien Helmikuussa laajalti käytetty metodi oli personalisaatio, eli esineeseen eläytyminen ja sen kautta tapahtua kommunikointi. Osallistujat saivat eri tilaisuuksissa valita itselleen jonkin

paikalle tuodun esineen ja tälle esineelle tuli keksiä luonteenpiirteitä, nimi tai käyttäytymistapa ja kaikki vuorovaikutus tapahtui tämän esineen ”persoonan” kautta. Esineen kautta tapahtuvan kommunikaation tarkoituksena oli vähentää kanssakäymiseen liittyvää jännitystä loitontamalla osallistujan omaa persoonaa kauemmas tapahtumasta. Järjestäjien ajatuksena oli, että osallistujat eivät näin kokisi että heidän aidot identiteettinsä olisivat pelissä, ja roolin takaa olisi ehkä helpompi uskaltautua luovaan vuorovaikutukseen toisten kanssa.

Mielestämme myös tämä metodi oli hyvin kekseliäs, joskaan senkään potentiaalia ei vielä täysin osattu hyödyntää. Tapahtuman vetäjät eivät johdattaneet osanottajia tarpeeksi selkeästi metodin käyttöön, eivätkä kaikki osallistujat tieneet, mitä heidän odotettiin tekevän. Moni tilanne kutistui vain lasten leikin tyyppiseksi toiminnaksi. Ne osallistujat, jotka eivät olleet tottuneet eläytymisen kautta tapahtuvaan vuorovaikutukseen, eivät tunteneet oloaan mukavaksi. Värien Helmikuun järjestäjät käyttivät esineen kautta tapahtuvaa kommunikaatiotapaa taitavasti hyväkseen muiden osallistujien jäaden hieman haparoivaan rooliin. Ratkaisuksi tähän tarjoaisimme suunnitelmallisempaa pedagogista lähestymistapaa. Mikäli osanottajat olisi heti alussa erilaisten harjoitusten kautta hyvin selkeäsanaisesti perehdytetty metodin mahdollisuuksiin, lopputulos olisi varmasti ollut toinen. Järjestäjät pitivät Värien Helmikuuta hyvänä maaperänä kokeilla kehittämiään metodeita, ja heillä oli tarkoitus tämän kokeilun jälkeen edelleenkehittää metodeita havaintoihinsa perustuen. He tiedostivat etukäteen, että ongelmallisia hetkiä saattaa syntyä, joten osallistujien reaktiot eivät päässeet täysin yllättämään heitä.

Lopputulokset

Uskon, että Värien Helmikuun tapainen toiminta on hyvin tärkeää Pispalalle alueena, jolla on maine intensiivisen sosiaalisen elämän ja runsaiden kulttuuritapahtumien kaupunginosana. Koska Värien Helmikuu toteutettiin Pispalassa, pääosin Pispalan nykytaidekeskuksen tiloissa, se rikasti paikan kulttuurista statusta entisestään.

Värien Helmikuu onnistui vahvistamaan Elävän tulen olohuoneen jäsenistä muodostuvan yhteisön välisiä siteitä, mutta onnistui myös saamaan uusia ihmisiä osallistumaan toimintaan. Ennen tapahtumaa järjestetyissä kyläkokouksissa jaettiin paljon uusia ideoita taiteesta ja kulttuurista kiinnostuneiden ihmisten kesken. Suunnitteluvaihe keräsi yhteen paljon kiinnostuneita. He olivat lopulta samoja ihmisiä, jotka osallistuivat myös itse tapahtumaan. Tapahtuman avulla haettu yhteisöllisyyden ja luovien ideoiden jakamisen tavoite toteutui siis jo hankkeen suunnitteluvaiheessa.

“Luulen, että suurin saavutuksemme tapahtui jo ennen itse tapahtumaa. Niin moni ihminen tuli kokouksiin ja uusia ideoita alkoi tulla. Flow oli todella voimakas.” –Värien Helmikuun aktivisti 1

Ongelmaksi muodostui kuitenkin se, että suunnitteluun innokkaasti osaa ottaneet henkilöt eivät sitoutuneet prosessiin niin paljon, kuin heiltä odotettiin. Monet henkilöt, jotka lupasivat auttaa tapahtuman toteutuksessa, eivät pystyneetkään pitämään lupaustaan. Pääjärjestäjät ajautuivat tilanteeseen, jossa moni asia piti suunnitella viime hetkellä uudestaan, kun tarvittava apuvoima jäikin uupumaan.

“Nyt projektin jälkeen minulla on yksi iso neuvo (niille, jotka suunnittelevat samankaltaista tapahtumaa): tee aina alusta alkaen selkeä lista niistä, jotka ovat luvanneet osallistua ja tee siitä listasta julkinen. Ihmiset helposti unohtavat ja jättäytyvät pois.” –Värien Helmikuun aktivisti 1

Värien Helmikuun järjestäjät onnistuivat luomaan kommunikaatiota myös kaupungin virkamiehien suuntaan. Projektisuunnitelman kuultuaan kaupunki lupautui lahjoittamaan joitain materiaaleja käytettäväksi hankkeessa. Järjestäjien mukaan tämä yhteyden avaaminen oli myös yksi hankkeen suurimpia saavutuksia.

“Meillä oli vaikeuksia pystyttää tiipii, mutta teimme yhden puhelinsoiton ja kaupunki järjesti meille puut. Se oli pieni ihme! Selvästi kaupungilla löytyy halua auttaa, jos joku tekee jotain yhteisön hyväksi.” –Värien Helmikuun aktivisti 1

Järjestäjien mukaan Värien Helmikuu oli hyvä alku tulevia hankkeita ajatellen, mutta ideoiden jatkokehittely on enemmän kuin tarpeen. Haastattelujen perusteella järjestäjät pitivät koko tapahtumaa lähinnä suurena kokeiluna, jonka pohjalta olisi helppoa suunnitella uusia kokonaisuuksia. Koko hankkeen ajan taustalla oli siis ajatus jatkuvuudesta.

” Ajattelimme, että minkään ei tarvitsisi olla selkeää ja hyvin suunniteltua. Tehdään vaan jotain ja katsotaan, mitä alkaa tapahtua. Emme halunnet kontrolloida liikaa, vaan heittää itsemme leikkisyyden tilaan, ehkä saavuttaa jonkinlainen rooli yhteisössä ja lopulta kehittää tästä leikkimisestä jonkinlainen rituaali.” –Värien Helmikuun aktivisti 3

Tapahtuman päätyttyä hankkeen järjestäjät tutkivat matkan varrella kohtaamiaan ongelmia ja yrittävät nyt luoda “leikkisyyden ja rajattomuuden” metodin, jota voisi käyttää erilaisten ihmisten kanssa. He halusivat, että sen avulla heidän onnistuisi saavuttaa laajaa kiinnostusta ja hyväksyntää, ja positiivisia vaikutuksia yhteisöön. Observoinnin perusteella esimerkiksi Värien Helmikuun keskustelutilaisuudet eivät seuranneet mitään suunnitelmaa tai rakennetta, ja tuottivat lähinnä epäjärjestystä. Yhteisötaiteellisissa hankkeissa juuri turvallisuuden tunteen luominen osallistujien välille on erittäin tärkeää, mutta nämä tilaisuudet sen sijaan pyrkivät pois turvallisuudesta, ja kaiketi siksi eivät onnistuneet niin hyvin, kuin oli toivottu. Kyseisissä tilaisuuksissa pystyimme aistimaan hämmennystä joidenkin osallistujien taholta, sillä heidät oli tavallaan heitetty tilanteeseen, jossa jonkinlaisen roolin ottaminen oli suotavaa, mutta he eivät oikein tienneet, mitä heiltä odotettiin. Osallistujia ei perehdytetty kunnolla tilaisuuden luonteeseen ennen sen alkua, mikä johti kaaosmaiseen toimintaan osalla osallistujista ja osalla puhtaaseen hämmennykseen ja lamaantumiseen. Vaikka epäsovinnainen käytös oli seminaarissa toivottua, kaikkien näkökulmia tai mielipiteitä ei hyväksytty. Observoinnin aikana huomasimme, että

tapahtuman jäeestäjät yrittivät (luultavasti tahattomasti) lujittaa tapahtumaan osallistuneiden ihmisten välistä yhteisymmärrystä sen sijaan, että olisivat antaneet kaikille vapauden ilmaista omia ajatuksiaan niin, että ne tulisivat aidosti kuulluiksi.

Jos tapahtuma olisi suunniteltu huolellisemmin ja osallistujat olisivat saaneet paremman perehdytyksen tapahtuman luonteeseen, olisivat he ehkä ymmärtäneet Värien Helmikuun kokeiluluontoisuuden ja tapahtuma olisi tuntunut mielekkäämmältä. Järjestäjien mukaan kyseessä oli siis lähinnä kokeilu. Ilmenneitä ongelmia jälkeinpäin tarkasteltuaan he ovat aikeissa muuttaa toimintaa tulevaisuudessa rakenteellisesti harkitumpaan ja rakentavampaan suuntaan.

“Halusimme seminaarien olevan melkein kuin teatteria, mutta se lähti vähän käsistä.. Ehkä ihmisillä olisi turvallisempi olo, jos kaiken tekemämme takana olisi jokin oikea metodi.”

-Värien Helmikuun aktivisti 1

Alkuperäisen suunnitelman mukaan järjestäjät halusivat mahdollisimman erilaisten, alueella asuvien ihmisten osallistuvan tapahtumiin ja madaltaa kuilua aktivistien ja paikallisen asujaimiston välillä. Hankkeen käynnistyttyä selvisi kuitenkin, että tapahtumien osallistujat olivat pääosin niitä samoja ihmisiä, jotka ottivat osaa myös suunnitteluvaiheeseen. Lähes kaikki nämä osallistujat olivat kulttuurisesti aktiivisia ihmisiä, jotka olivat tottuneet osallistumaan erilaisiin Pispalassa järjestettäviin tapahtumiin. Värien Helmikuu ei siis onnistunut tavoittamaan kulttuurisesti vähemmän aktiivisia asukkaita. Sen sijaan jotkut paikalliset asukkaat jopa välttelivät tietoisesti toimintaa, vaikka olivat tapahtumasta tietoisia mainosten kautta. Kysyttäessä stereotyyppiset ajatukset jonkinlaisesta ”hippi”-toiminnasta tulivat ilmi:

“Luulen, ettei se ole minua varten. Minulla on ennakkoluuloja näitä ihmisiä kohtaan. HE ovat liian kosmisia minun ymmärrykselleni” –naapuri 1

Tapahtuman teemana toimineet leikkisyyden ja rajattomuuden käsitteet nostivat esiin myös jotain ennakkoluuloja naapurustossa. Stereotyyppisesti suomalaiset ihmiset eivät mielellään aseta itseään huomion keskipisteeksi tai avaudu tuntemattomille ihmisille. Monet ihmiset tuntuivat olevan varuillaan, koska he eivät tienneet, mitä heitä pyydetäisiin tekemään, jos he osallistuisivat.

”En ole ulospäinsuuntautunut. Minulla on tunne, että jos menisin sinne, minun pitäisi avata itseni kaikille, antaa niin paljon itsestäni. Haluan olla ulkopuolinen: katsoa, kuunnella.. Se olisi helpompaa.” –naapuri 2

4. Loppupäätelmät

Onnistuneen yhteisöhankeentamisen rakentaminen

Tässä tutkimuksessa tarkastelimme kahta yhteisötaiteeseen perustuvaa ei-kaupallista luovaa yhteisöä, joiden toimintaa voidaan kutsua kulttuuriaktivismiksi. Kysyimme, mitä kulttuuriaktivismi on, ketä varten se on olemassa, ketä se auttaa ja minkälaisia asioita on otettava huomioon suunniteltaessa kulttuuriaktivismiin perustuvaa yhteisöllistä toimintaa.

Kummatkin observoinnin kohteena olleet hankkeet ovat syntyneet vastaamaan luovan sosiaalisen kanssakäymisen tarpeeseen paikallisissa yhteisöissään. Värien Helmikuu –hankkeen taustalla oli selkeämmin järjestäjien tunne yhteisötaiteellisen toiminnan puutteesta ympäristössään, mutta myös Sirkus Supinan toiminta on paisunut nykyiseen muotoonsa sen jälkeen, kun alkuperäiset jäsenet huomasivat saavansa osakseen runsaasti paikallisen yhteisön tukea sen jälkeen, kun he olivat aloittaneet tekemään pieniä esityksiä yleisölle lähinnä omaksi ilokseen.

Voidaan siis sanoa, että näissä tapauksissa toiminta on syntynyt vastaamaan eristäytyneisyyden ja kulttuurikokemusten vähäisyyden ongelmaan. Kummatkin tutkimamme hankkeet pyrkivät toiminnallaan lisäämään sekä yhteisöjen sisäistä, kuin ulkoistakin hyvinvointia.

Haastatteluvastausten perusteella kummankin hankkeen organisaattorit halusivat täyttää vapaa-aikansa jollain tavalla tärkeällä luovalla tekemisellä, ja oppia samalla uusia taitoja, saada uusia ideoita ja luoda jotain yhdessä toisten samanmielisten ihmisten kanssa ja nauttia yhdessä lopputuloksesta. Paikallisten yhteisöjen voimauttaminen ja uusien näköalojen tarjoaminen oli yksi toimintaan vaikuttavista motivaatiotekijöistä.

Tutkimuksessa havaitsimme, että kun uusi toiminta onnistuu herättämään sekä kiinnostusta että luottamusta paikallisessa yhteisössä, se voi rikastaa ja vahvistaa paikallista kulttuuri-identiteettiä, lisätä vuorovaikutusta yhteisöjen sisällä ja välillä ja tulla miellettyksi tärkeäksi traditioksi paikallisten ihmisten keskuudessa. Mirja Hiltunen on löytänyt väitöstutkimuksessaan samansuuntaisia huomioita. Hänen mukaansa yhteisötaiteellisissa prosesseissa erilaiset ihmiset voivat kohdata toisensa, jakaa osaamistaan sekä tuoda esille itselleen ja ympäristölleen merkityksellisiä asioita. Yhteisöt voivat myös huomata unohduksiin tai syrjään jääneitä asiantiloja tai ryhmiä. Paikkakunnan sosiokulttuurinen ympäristö ja sen traditiot voivat muuntua taiteellisen prosessin aikana. Näin taidetoiminta vaikuttaa myös yhteisön tulevaisuuteen. (Hiltunen 2009).

Tämä tutkimus on auttanut minua ymmärtämään kultturiaktivismiin perustuvien hankkeiden rakenteita ja antanut tietoa yhteisöllisten kulttuuriprosessien onnistuneesta rakentamisesta. Huomasin, että yhteisötaiteeseen ja aktivismiin perustuvia hankkeita järjestettäessä Luhmannin toimintateoria on hyvä peili. Tietoinen hankkeen objektin, subjektin, työkalujen, sääntöjen, työnjaon ja yhteisön tarkastelu on tarpeen, jotta näiden osa-alueiden taakse kätkeytyvät seikat tulisi huomioiduiksi ja niihin liittyvät tavoitteet saavutettua mahdollisimman tehokkaasti.

Sen jälkeen, kun toiminnalle on asetettu tavoite, on tärkeää kysyä, kenelle toimintaa järjestetään, ja ymmärtää toiminnan kohteena olevan yhteisön rakennetta. Kannattaa pohtia, mitä ihmiset kyseisessä yhteisössä todella tarvitsevat ja lopulta vielä kerran peilata omia tavoitteitaan yhteisön tarpeisiin. Sen jälkeen on löydettävä välineet, joiden käytöllä voisi olla suotuisia vaikutuksia kyseessä olevaan yhteisöön. On myös tärkeää, että yhteisön jäsenet haluavat käyttää niitä osana toimintaa.

Täytyy ottaa huomioon, että Värien Helmikuu järjestettiin tarkastelemamme ajankohtana ensimmäisen kerran ja oli järjestäjiensä mukaan lähinnä kokeilu, jonka tuloksien avulla voidaan kehittää tulevaa toimintaa. Värien Helmikuuta ei voi siis sinänsä verrata Sirkus Supinan toimintaan, sillä ensinnäkin molemmat toimijat tähtäävät erilaisiin tavoitteisiin ja molempien toiminta rakentuu eri lähtökohdista. Lisäksi Sirkus Supinan toiminta ja yhteisö ovat vakiintunut vuosien saatossa, kun taas Värien Helmikuu vasta koki syntymänsä. Pispalan asukkaat ovat nyt kuulleet Värien Helmikuusta ja ehkä seuraavina vuosina uusia ihmisiä osallistuu toimintaan, kun tapahtuma on saavuttanut tradition aseman ja saanut osakseen luottamusta paikallisten ihmisten taholta. Joka

tapauksessa jotain on tehty oikein: Värien Helmikuu otti haltuun tietyt paikat tiettyjen aktiviteettien muodossa ja sai lapsia tulemaan paikkaan, joka ei aiemmin ollut lapsille sopiva.

Jaetut arvot voivat toimia yhteisöissä liiman lailla yhdistävänä tekijänä. Yhteisöllistä toimintaa järjestettäessä sisäisen yhteisön arvot on otettava huomioon ja toiminnan järjestäjien täytyy olla hyvin tietoisia oikeista, aidoista motiiveistaan, joita he ovat toiminnalle asettaneet. Jos toiminnalla halutaan saavuttaa mahdollisimman iso osallistujajoukko, jonka osapuolet tulevat yhteiskunnan eri osista, tai jos yhteisötoiminta perustuu maantieteelliseen sijaintiin, yhteisön sisäiset arvot eivät saa olla liian kapeat ja fundamentalistiset. Kaikki osallistujat tuntevat itsensä tervetulleiksi, mikäli he tuntevat olevansa hyväksytyjä omana itsenään. Mikäli vain tietynlaiset ihmiset tai tietynlainen ajattelutapa on hyväksyttyä, toimintaa pitäisi alunperinkin tarjota vain tietynlaisille ihmisille.

Värien Helmikuun ja Sirkus Supinan kaltaisissa hankkeissa työnjaon tulee olla selkeästi määritelty. Kummassakin organisaatiossa toimijat kokivat, että toisilla on muita enemmän vastuuta ja työtä. Jaettu vastuu auttaa tekemään osallistuvista ihmisistä sitoutuneita toiminnan lopputuloksen laatuun, lisäten samalla yhteisöllisyyden tunnetta. Haastattelujen perusteella Sirkus Supinan jäsenet olivat huolissiaan siitä, että mikäli yhdistyksen toiminta muuttuisi kaupallisemmaksi, saattaisi se luoda valta-asetelmia yhteisön sisälle. Nyt jäsenet tunsivat, että jokaisella on lähes yhtä paljon valtaa ja suurimmat päätökset tehdään demokraattisesti. Kun kaikilla on sama määrä vastuuta lopputuloksesta, myös saavutettu menestys on yhteisesti jaettavissa.

Nyt, kun Supina on menossa kaupallisempaan suuntaan tarjoamalla palveluita ulospäin, jäsenten välisestä työnjaosta on tehtävä entistäkin selkeämpi ja tasavertaisempi. Työpajat tuovat mukanaan rahan, ja se muuttaa todennäköisesti motivaation suuntaa. Kaikki Supinan jäsenet kertoivat haastatteluissa, että heidän motivaationsa ei perustu rahaan vaan yhteiseen, jaettuun kokemukseen, vuorovaikutukseen, rajojen ylittämiseen ja uusien asioiden oppimiseen. Jos Supinasta tulee kaupallinen yhdistys, jotain nykyisestä toiminnasta on säästettävä, jotta yhteisön hyvä henki pysyisi koossa. Luultavasti kesäsirkus-esitykset säilyvät koskemattomana Suodenniemen Lahdenperän kylässä.

Värien Helmikuu ja Sirkus Supina toimijoina ihmisten keskellä

Järjestäjät halusivat Värien Helmikuun avulla muuttaa paikallisten ihmisten jokapäiväisiä rutiineja ja auttaa heitä ajattelemaan toisella tavalla, kuin aiemmin. Ongelmaksi muodostui se, että järjestäjät eivät onnistuneet luomaan välineitä, joiden avulla yhteisön jäsenissä olisi saavutettu haluttu muutos. Heidän oli myös vaikea saada ihmisiä tulemaan paikalle, jossa heitä olisi yritetty muuttaa. Värien Helmikuun järjestäjien ihanteet erosivat heidän kohderyhmänsä ihanteista. He halusivat tarjota ajattelutapaa, jonka he uskoivat olevan parempi, kuin ne ajattelutavat, joihin heidän kohderyhmänsä oli tottunut. He eivät kuitenkaan kysyneet kohdehenkilöiltä, että haluavatko he ajatella erilailla, ja onko jonkinlaiselle muutokselle edes tarvetta. Esimerkiksi ihmisiä, jotka osallistuivat keskusteluseminaareihin, pyydettiin käyttäytymään leikkisästi ja rajattomasti tarjoamalla ruokia ja juomia, joilla kerrottiin olevan taianomaisia vaikutuksia. Tapahtuman järjestäjät näyttivät muille osallistujille esimerkkiä käyttäytymällä arvaamattomasti koko seminaarin ajan. Tämä johti hämmennykseen niiden osallistujien osalta, jotka eivät olleet tottuneita vastaavanlaiseen toimintaan. Jos halutaan vaikuttaa ihmisten ajatusrakennelmiin, se täytyy tehdä harkiten ja hienovaraisesti. Ihmiset eivät halua, että heille kerrotaan, kuinka ajatella. Ketään ei voi voimauttaa vasten hänen tahtoaan. Yhteisöllistä toimintaa suunniteltaessa toiminnan tavoitteet ja niiden saavuttamiseen käytetyt välineet täytyy valita toiminnan kohteena olevan yhteisön halujen, tarpeiden ja luonnollisten toimintatapojen mukaan.

Vaikka Sirkus Supinan eivät aluksi tietoisesti rakentaneet toimintaansa vastaamaan yhteisön tarpeisiin, sen on onnistunut pikku hiljaa saavuttaa luottamusta ja kiinnostusta ulkoisen yhteisön (Lahdenperän kylän asukkaat) suunnalta ja luomaan paikkaan kulttuuritraditiota. Vaikka Sirkus Supinan jäsenet jakavat keskenään yhteisiä arvoja, he eivät silti mielellään kerro ihmisille, kuinka heidän tulisi ajatella. Joitain ihanteita on tosin kätkeyty esitysten käsikirjoituksiin, mutta Supina pyrkii pitämään ne kuitenkin avoimna erilaisille tulkinnoille. Supina kutsuu ihmisiä ottamaan osaa toimintaansa, tosin uusien ihmisten mukaantulosta keskustellaan aina jäsenten kesken. Paikallista apuvoimaa pyritään hyödyntämään aina tarvittaessa, ja kyläyhteisön asukkaat auttavatkin Supinaa mielellään esitysten valmistelussa ja jopa lainaavat materiaaleja niitä varten.

Toiminnan välineet on valittava joka kerta perustuen tavoitteisiin, yhteisön tarpeisiin ja taitoihin sekä subjektin tietämykseen aihepiiristä, jonka ympärille toiminta rakentuu. Yhteisöllisessä toiminnassa täytyy olla jotain tarjottavaa yhteisölle, -jotain uutta tai kiinnostavaa, jonka parissa yhteisön jäsenet haluavat vapaaehtoisesti kuluttaa vapaa-aikaansa. Molemmat tässä tutkimuksessa tarkastelemamme organisaatiot halusivat tuoda toiminnan ihmisten keskelle, lähelle heidän kotejaan ja tehdä näin osallistumisesta mahdollisimman vaivatonta.

Sirkus Supina on onnistunut tavoitteessaan saavuttaa ihmisten huomio ja se kerääkin jatkuvasti lisää mielenkiintoa osakseen. Supinan uusi tuote, sirkustyöpaja, on kerännyt myös positiivista huomiota. Ajan saatossa lähes ammattimaisiksi kehittyneiden erityistaitojensa ansiosta Supinan jäsenet pystyvät tarjoamaan työpajoissa jotain sellaista, mitä useimmat ihmiset eivät pääse helposti kokeilemaan arkielämässään (esimerkiksi trapetsi). Luultavasti ongelma Värien Helmikuu – tapahtumissa oli se, että ihmiset eivät halunneet osallistua kiireisen arkielämänsä keskellä hiukan epätavanomaiseen toimintaan, jolla ei ollut kovin harkittua rakennetta, ja jossa ei opetettu mitään uutta taitoa, jonka opettaminen olisi vaatinut ohjaajalta ammattitaitoa ja päättäväisyyttä.

Sirkus Supinan sirkustyöpajat ja niiden kehittäminen

Tämän tutkimuksen observointivaiheessa Sirkus Supinaa pyydettiin osallistumaan Värien Helmikuu -tapahtumaan järjestämällä viikonlopun mittainen työpaja, jossa paikalle tulleet osallistujat suunnittelisivat ja toteuttaisivat pienen yleisölle esitettävän sirkusesityksen. Kolme Sirkus Supinan jäsentä suostui kutsuun, ja tapahtuman mainoksia vietiin lähikauppojen ilmoitustauluille.

Työpajan suunniteltiin sisältävän akrobatia -harjoituksia ja klovneriaa. Osanottajille kerrottaisiin myös havaintomateriaalia apuna käyttäen nykysirkuksen muodoista, jonka jälkeen alettaisiin suunnitella yhdessä Supinan jäsenten johdolla pientä sirkusesitystä. Paikalle (Hirvitalo) saapui odotuksien vastaisesti ainoastaan kolme osanottajaa, joista yksi oli Värien Helmikuun organisaattori

ja kaksi muuta olivat paikallisten kulttuuriyhteisöjen aktivisteja. Mainokset eivät siis olleet tehonneet.

Heti työpajan alusta alkaen Värien Helmikuun organisaattori otti ohjaket käsiinsä ja alkoi suunnitella esitystä, ja Supinan jäsenten tehtäväksi jäi lähinnä vain materiaalilähteenä toimiminen. Esitys suunniteltiin ilman Supinan ohjausta ja lavasteet kursittiin kokoon ilman suurempaa suunnitelmallisuutta. Työpajan toisena päivänä esitys näytettiin osallistujien tuttavaperheistä koostuvalle yleisölle. Observoinnin perusteella näytti siltä, että esitystä katsomaan tulleet lapset olivat innoissaan päästessään osallistumaan tähän erikoiseen tapahtumaan. Supinan jäsenet sen sijaan olivat hiukan pettyneitä työpajaan. Heille jäi tunne, ettei heidän tietotaitoaan tarvittu työpajan aikana, vaan asioita alkoi tapahtua osallistujina olevien aktivistien välillä automaattisesti, eikä ohjausta tarvittu tai haluttu. Supinan jäsenet mielsivät työpajan epäonnistuneeksi tavoitteisiin nähden, sillä se ei tavoittanut ihmisiä, jotka olisivat voineet oppia jotakin uutta. Supinan jäsenet eivät olleet osanneet varautua siihen, että heidän tulisi vetää työpaja sellaisille ihmisille, jotka olivat jo ennestään tottuneet järjestämään erilaisia esityksiä. Kuitenkin työpajaan osallistuneet henkilöt kertoivat, että heillä oli hauskaa ja että se olikin ollut heidän päätavoitteensa työpajassa.

Kuva 19: Tunnelmaa Hirvitalolta Sirkus Supinan järjestämästä työpajasta Värien Helmikuussa.

Myöhemmin keväällä 2012 Sirkus Supinaa pyydettiin vetämään kahden päivän mittainen sirkus-työpaja Tampereen yliopiston oppilaille. Tällä kertaa kahdeksan Supinan jäsentä osallistui työpajan suunnitteluun ja toteutukseen ja paikalle saapui 20 osanottajaa Tampereen yliopiston oppilaskunnasta. Palautteesta päätellen työpaja oli onnistunut.

Tätä tutkimusta käytettiin apuna työpajaa suunniteltaessa: Supina halusi luoda ilmapiirin, jossa jokainen työpajan osanottaja voisi tuntea itsensä tervetulleeksi ja jokaisella olisi mahdollisuus kokea onnistumisen hetkiä. Ketään ei pyydetty tekemään mitään, mistä heille olisi voinut tulla epämukava olo. Kaikki perustui vapaaehtoisuuteen ja osallistujat saivat tuoda itsestään esiin juuri sen verran kuin itse halusivat. Työpaja piti sisällään trapetsi- ja akrobatiaharjoitusten lisäksi luovuutta vaativia tehtäviä, kuten varjo- ja valoteatteria sekä sirkushahmojen luomista rekvisiitan avulla. Työpajan rakenne johdatti osallistujat helpoista tehtävistä enemmän rohkeutta ja heittäytymistä vaativiin suorituksiin. Etenkin sellaiset tehtävät, jotka vaativat luovuutta toteutettiin pienissä ryhmissä. Supinan jäsenet kiinnittivät erityistä huomiota viihtyisään ja hyväksyvään ilmapiiriin kannustamalla osallistujia heidän suorituksiinsa, vaatimatta kuitenkaan liikaa. Toisin sanoen, Supinan jäsenet antoivat osallistujille välineet, joita he voivat käyttää omien halujensa ja taitojensa mukaan. Työpajan jälkeen täytettäväksi annetussa kyselylomakkeessa kaikki osallistujat vastasivat ”kyllä” kysymykseen, osallistuisivatko he uudestaan samanlaiseen työpajaan. Positiivista palautetta Supina sai erityisesti positiivisesta ja kannustavasta ilmapiiristä, jonka Supinan jäsenet onnistuivat luomaan työpajaan.

Tampereen yliopistolla pidetyn työpajan jälkeen Supina on vastaanottanut useita pyyntöjä järjestää vastaavanlaisia työpajoja eri paikoissa. Supinan jäsenet ovat keskustelleet siirtymisestä toiselle tasolle toiminnassaan, ja menemällä työpajojen avulla kohti kaupallisempaa toiminnan suuntaa, vaikka keväällä 2012 tekemiemme haastattelujen perusteella kukaan Supinan jäsenistä ei ollut halukas toiminnan kehittämiseen kaupallisemmaksi. Joka tapauksessa Sirkus Supinan pääasiallinen toiminta, kesäesitysten järjestäminen, säilyisi ennallaan ja työpajat tulisivat toimintaan mukaan uutena lisänä. Tällä hetkellä Supinan jäsenet keskustelevat sellaisen rakenteellisen metodin luomisesta, joka kannustaisi työpajoihin osallistuvia henkilöitä ylittämään itsensä omaan tahtiinsa ilman, että heitä työnnettäisiin lavalle ilman heidän tahtoaan. Metodin suunnittelu perustuu tähän tutkimukseen.

Metodin suunnittelussa yhteisön arvot ja vastuunjako otetaan lähempään tarkasteluun. Tavoitteena on luoda jokaiseen työpajaan tunnelma, jossa jokaisella osanottajalla on mahdollisuus tavoitella onnistumisen kokemuksia ja luoda jotain osana isompaa yhteisöä. Kaikkia vireillä olevia suunnitelmia peilataan toimintateoriaan.

Lähteet:

1. Beck U., Giddens, A., Lash, S., 1994: *Reflexive Modernization: Politics, Tradition and Aesthetics in the Modern Social Order*. London: Polity Press.
2. Bruhn J., 2005: *The Sociology of Community Connections*. New York: Springer.
3. Burton J., Horowitz R., Abeles H., 2000: Learning in and Through the Arts: The Question of Transfer. *Studies in Art Education*. Vol. 41. № 3.
4. Cuypers K, Krokstad S, Holmen TL, Skjei Knudtsen M, Bygren LO, Holmen J., 2011: Patterns of Receptive and Creative Cultural Activities and Their Association with Perceived Health, Anxiety, Depression and Satisfaction with Life among Adults: the HUNT Study, Norway. *Journal of Epidemiology & Community Health*. 36-67.
5. Day G., 2009: Community and everyday life. Sociology. *The Journal of The British Sociological Association*. Vol. 6.
6. Debord G., 1967: *The Society of the Spectacle*. Society. Vol. 6. № 2. 68-73.
7. Desai D., 2002: *The Ethnographical Move in Contemporary Art: What Does It Mean for Art Education?* *Studies in Art Education*. Vol. 43. № 4. 307-323.
8. Dewey J., 1999 (1929): *The Quest for Certainty: A Study of the Relation of Knowledge and Action*. New York: Minton, Balch.
9. Eccles T., Finkelpearl T., Pasternak A., 2007: Thinking about the Public in Public Art. *Creative Time: The Book. 33 Years of Public Art in New York City*. New York: Princeton Architectural Press. 82-90.
10. Engeström Y., 2001: *Expansive Learning at Work: Toward an Activity Theoretical Reconceptualization*. *Journal of Education and Work*. Vol. 14. № 1. 133-156.
11. Freire P., 1970: *Pedagogy of the Oppressed*. London : Continuum.
12. Geake J., 2003: *A Neuropsychological Model of Creative Intelligence: A Neuropsychological Model of Creative Intelligence*. *Creativity*. 25-32.
13. Habermas J., 1984: *The Theory of Communicative Action*. London: Beacon Press.
14. Hiltunen M., 2009: *Yhteisöllinen taidekasvatus. Performatiivisesti pohjoisen sosiokulttuurisissa ympäristöissä*. Acta Universitatis Lapponiensis 160. Rovaniemi: Lapland University Press, 2.

15. Jones C., Thornton P., 2000: *Transformation in Cultural Industries*. Brand. Vol. 23. 35-92.
16. Kester G., 2004: Conversation Pieces: Community-and Communicability in Art. *Conversation Pieces Community and Communication in Modern Art*. Berkeley: University of California Press.
17. Kivimäki K., Kolsio H. toim., 2007: *Yhteyksiä: asiaa yhteisötaiteesta*. Rauma: Rauman taiteilijavierailijaohjelma Raumars.
18. Kwon M., 1997: *One Place after Another: Notes on Site Specificity*. Theory in Contemporary Art. Vol. 80. № 3.
19. Leontev A.N., 1978: *Activity, Consciousness, and Personality*. New Jersey: Prentice-Hall.
20. Luhmann N., 1989: *Ecological Communication*. London: Polity Press.
21. Luhmann N., 2010: *Introduction to systems theory*. London: Polity Press.
22. MacKinnon D., 1962: The Nature and Nurture of Creative Talent. *American Psychologist*. 1962. Vol. 17. № 7. 484-495.
23. Marcuse H., 2001: *One-Dimensional Man: Studies in the Ideology of Advanced Industrial Society*. London: Routledge.
24. Matarasso F., 1997: Use Or Ornament? *The Social Impact of Participation in the Arts*. Vol. 4. № 2.
25. Matarasso F., 2010: *Full, Free and Equal: On the Social Impact of Participation in the Arts*. Media. 2010. № 9. 1-6.
26. Nardi B.A. Beyond Bandwidth, 2005: Dimensions of Connection in Interpersonal Communication. *Computer Supported Cooperative Work*. Vol. 14. № 2. 91-130.
27. Nivala E., 2008: *Kansalaiskasvatus globaalin ajan hyvinvointiyhteiskunnassa*. Kansalaiskasvatuksen sosiaalipedagoginen teoriakehys. Kuopio: Snellman-instituutin A-sarja.
28. Saastamoinen M., 2009: Aikalaikeskustelua yhteisöllisyydestä. *Yhteisöllisyys liikkeessä*. Jyväskylä: Kansanvalistusseura. 33-66.
29. Sederholm H., 2000: *Tämäkö taidetta?* Porvoo: WSOY.
30. Seidl D., Becker K.H., 2006: Organizations as Distinction Generating and Processing Systems: Niklas Luhmann. London: Processing. 2006.
31. Taylor C., 1989: *Sources of the Self: The Making of Modern Identity*. Cambridge: Harvard University Press.

32. The Trapeze Collective, 2007: Do It Yourself: A Handbook for Changing Our World. *Development in Practice*. Vol. 18. № 6. 821-823.
33. Tönnies F., 2002: *Community and Society*. New York: Courier Dover Publications.
34. Yamagata-Lynch L.C., 2010: *Activity Systems Analysis Methods: Understanding Complex Learning Environments*. New York: Springer.
35. Kulttuuri - tulevaisuuden voima; Toimikunnan ehdotus selonteoksi kulttuurin tulevaisuudesta. 2010: Opetusministeriön julkaisuja 2010:10.

Internet-lähteet:

www.elavatuli.blogspot.com

www.hirvikatu10.net

www.mcdreams.wordpress.com

seminarrit.blogspot.com

sirkussupina.blogspot.com

varienhelmikuu.blogspot.com

www.banksy.co.uk

Liitteet:

Liite1: Lehtileikkeitä Sirkus Supinasta

Paikallissanomat 15.7.2007

Liite 2: Oteita observointipäiväkirjoista

LIMITLESSNESS & PLAYFULNESS

FEBRUARY OF COLORS

- PIIVIN SIRKUSPASA
- MARI KARTTUNEN
- LA. KIO 13 HIRVITALO - PIIVI!
- CANVAS - PAINTS - KOLLAASI
- SEWING MACHINES, CIRCUS COSTUMES, MATERIALS?
- "SO CALLED PARTIES"
- TIIPPI
- OPENING 1.2. WED
- PARTY! 3-4.2
- SEMINARS (ALSO CHILDREN)
- OPEN LIVINGROOM?
- SECOND HAND SHED, ROMUTTERPASA CONNECTION TO OUTER SPACE

- REIKÄ MAAPALON TOISELLE PUOLELLE
- CONTINUITY?
- INTERNATIONAL CONTACTS?
ROCKS ALL AROUND THE WORLD!
- PUPPET PROJECT - COLLECTING DOLLS ALL OVER THE WORLD - MEETINGS IN EIFFEL TOWER ETC.
- NEWS PAPER COVER
- CARNEVALISM!!
- PURJEHDUS ON ICE
- INVISIBLE THEATRE
- TIIPPI ON ICE
- JÄÄLHIDUT
- REAL INTERACTION?
- HALL OF CREATIVITY LUOMISEN SÄLI
- AARTEEN ETSINTÄ

OBSERVATION 2.12.11

VÄRIEN HELMIKUU

SIRKUSLÄMYSRATA

- hevosenpää johdattava!
- paina nappia - lampun - varjoheikki Sidet
- NUOLI →
- katsoa IKKUNASTA - pellet - pitkämiel?
- nostaa KUTIN - verhon takaa -
- AKRO? & LEIKIT
- NÄKYMÄN MIES - ILMARALLA PÄÄKSI
- SITÄN SOITTAA VIDEO TYKKI
- KUNINGAS JA SIKA!
- MAHATYÖPPI
- LAKANASSA REIJÄT - PÄÄT, VAAT KIDET?

ICLUUSOIDEN LUOMINEN

MINIETNOGRAFFIA

Yhteisöllisyys

toimijuiden edistämisen yhteisötaide-projekteissa.

- miten kannustaa olemaan rohkea, keksimään, eittämään ideansa.
- miten sitoutuminen projektiin mahdollistuu, sitoutumisen halu
- omatoimisuus
- halu, mistä syntyy? - yhteiset pyrkimykset? Arvot? Mitä vaikutuksia VASTUUNAJAMINEN
- yhteisötaide on vuorovaikutusta vastuuajamista, yhdessä oivaltamista
- miten luoda sopiva ympäristö yhteisölliselle toiminnalle?
- LUOTAMINEN (molempien puolelta)
- OMA-ALOITTEISUUS

Liite 3: Haastattelujen rakenne, Sirkus Supina

Background information:

1. Name
2. Age
3. Belonging to certain community or social center
4. Education and occupation

Ongoing project:

1. describe the activity of Sirkus Supina generally?
2. How you entered to this community? First experience, feelings? Fears? First thoughts? Expectations?
3. How long have you been participating?
4. What do you think you are trying to achieve? Aims?
5. For whom/for what are you doing this?
6. what do you wish the people participating to get from this?
7. Most important in Sirkus Supina?
8. How does Sirkus Supina organize its activity?
9. What would you like to change?
10. What would happen if Sirkus supina was commercial organization and less independent?
11. how mainstream entertainment and commercial activity differs from sirkus supina?
12. Have you ever been part of some other creative groups? Some similar activities?
13. Did you participate in such projects from the different position? How did you feel about the organization? What was your experience?
14. Do you think more people should organize such happenings?
15. Why do you think this is good for people?

Liite 4: esimerkkejä haastattelujen litteroinnista

Snodenmiemi has not much events at all. It's for people there special. Makes special to me as a performer to know it's special.

other members?

I hope they enjoy the process as much as I. I hope they feel it's some way important.

Most important?

Group of people. Some kind of a family, second family, relations. Each have need to perform for others. Everything has will to express themselves.

And it's so special for people in Snodenmiemi. It has become part of Snodenmiemi culture.

Organizational things?

Pili and Maion and me, we are the ones who do the most, Pili and Maion original, I am boy-friend. We are close circle.

Script-writing is biggest thing. It's natural part of the organization is surrounded on it. Each member has equal amount of power in opinions.

Not really organized, just some people trying to do something.

Change?

It would help if it was more organized. For example amount of work is not divided equally. But maybe it's necessary that some do more, but maybe it could be more divided.

Everyone will develop themselves, while circus would develop to make better performances. SKILLS

organization - well-planned show, more practice, more time to concentrate on details.

Now is final show not ready before, only 1-2 days before.

Commercial

hard to imagine. Totally different. Now we can do what ever we want. We don't have to think what should we do to make more money.

mainstream?

great difference. → performers are professional, they just practice. we can't achieve such skills, no time enough whole concept. Context is important in Supina. It would be totally different in Tampere for example.

Atmosphere in Snodenmiemi

is in Supina, that feels that circus in wrong place in barn, and that makes it great.

Audience-view: more emotions in Supina, cause group of people who sees is small, and show is FOR THEM, Supina has made it for them. Not anyone can see.

OTHER GROUPS:

high-school band

Part of the audience.

Supina workshop. Really it was not Supina, it was really weird, it was different situation than Snodenmiemi audience ~~was~~ didn't have being in a group feeling.

DATE

Värien helmiä
 Started from livingroom, people there got involved.
 Its comm art group in livingr.
 V#
 Open to everyone.
 Different agendas. Livingroom not just community art place.
 V#
 - means different things to d. people
 For me it's playfulness & unlimited perspectives, diff sections
 Different fields of art get connected. dance, painting.
~~unlimited~~ Limitlessness is
 art can happen in many ways in Hivitalo and all over
 Artists not understood as a piece
 meetings - ideas - improved - when brought to common discussion.

DATE

offer space to come and create, find what are in them. Also just to participate.
 Offer people chance to connect not just that we want to do something. We want to do for other.
 Idea was wide range of people connected.
Reach?
 See if some people found each other way of doing together common interests.
 I worked w one process its going on still. Create space for people to conversation. meeting points. Finnish conversation culture is not easy to create. to speak aloud - even difficult.
 Biggest challenge!
 Combining ideas!
 Sometimes happened: prejudices.

TE

Tools?
 Im still exploring.
 Creating space. Be presence, not going anywhere. Give presence, even you are not active.
 Its not easy.
 Games, plays, get people connect
 Interaction ← needs braveness
Expectations?
 Enthusiastic - what will happen?
 What is this all about?
 Confused, what challenged might be? connection with Hivitalo and people in them? interesting.
 Unlimitedness worldwideness how to do? - interesting.
 Everythings possible - playfulness in create new kinds of ideas.
Challenges?
 how to get people involved interested? People are busy
 February wintertime is sleepy time

DATE

confronting different perspectives
 - need diplomatic skills
 - Idea is new, people can feel absurd, dont take seriously
 think we are childish...
 Its a challenge.
 People I hope they would get new ideas to normal life
 "I can do things differently"
 Simple things we didnt use much money, this could help people if they are material-oriented, change their routine, they could change their routine in small things
 Place to find something from themselves IF he has something to tell, but dont have place.
 BY HAPPINESS communal event.
LOCATION? creator
 Interaction between people and communities. Pääsim perantai.

Cultural activism?

The change, want to create active culture, living culture. Not destroy things, trying to improve, building, bridges, making people.

What I learned

Important give people tasks. you don't get overdone. People involved, giving them things to do.

Sharing → space to work.

Active information is important. Advertise → how to speak to people, find practical channels. Have difficulties → not good others etc.

Not enough people.

Group?

new events had new people. my same people.

Started active camp
→ still going on.

Different kinds of groups that are connected. it's a process.

Best achievement meetings! Ideas! something new! something new! something new!

Seminar - something new
lots of pm

People to get know each other, there might

communal feeling. Tiipin was build - came back.

many small things, living feeling

Something is happening

Responsibilities?

bring advertising, publicity, information to people. take care of money

materials, food, practical

program planning, bands, time-tables

be there!! open door, heating, b), common atmosphere. No worries!